

„Erdélyi örökvers”

helyőrség

IRODALMI-KULTURÁLIS LAP

Ha kiállsz,
kitakarod a lényedet.
Ha nem állsz ki, eltakar.
Nem érzed már
az ízeket,
kilátszik a minden
horpasza.

2021. október • IV. évfolyam, 11. (41.) szám

• megjelenik négyhetente

3, 4 Feketemunkások

5 Siklody Ferenc megfertőződött

7 Sohár Pál csörtéje Makkai Ádámmal

11 Márton Áron a szülőfalujában

A Brassói Lapok, Háromszék, Krónika, Nyugati Jelen, Székely Hírmondó és Székelyhon melléklete

örökvers

Sohár Pál
napsütés

az ablakkeret
kockára vágja a kék eget
apró mellekre feszül az
átlátszó negligzé,
megfürdik a nő bőre a napban.
eladna nekem valamit az őszi verőfény,
egyhetes álomutazást,
kötvényt, amin adómentes kamat.
csalogat, incselkedik velem,
de nem mehetek vele sehová,
kedvetem már eladtam,
a pénzt, mit érte kaptam,
rég elittam,
kockára vágja a kék eget
az ablakkeret,
mit kaphatok cserébe a bőrömért?

látószög

Péter Beáta

AZ ELFELEDETTEK

Ő itt Etus mama, ő pedig Matild nénye – mutatom a lányomnak, amint egy régi családi fényképalbumot nézegetünk. A két testvér egyforma ruhában, a kornak megfelelő, divatos, fejtetőre fésült frizurával, egymást átölelve mosolyog ránk a több mint hetven éve készült fotóról. Szépek – mondja a lányom, és mosolygunk mi is rájuk. Milyen fiatalok itt – mondom én, és titkon hol a lányomra, hol nagymamám arcára pillantok, hogy felfedezem a közös vonásokat.

Majd továbbforgatom az albumot: korabeli szobabelsők, fotóműhelyek díszlete előtt készült esküvői fotók, csoportkép az udvaron, háttérben virágzó almafa. Már rég elhullatta a virágait, a termését betakarították szorgos kezek. Talán már ki is vágták.

Nem csak mi lapozzuk a régi albumokat. Az egyik internetes közösségi felület egy tematikus oldalán Erdélyben készült korabeli fotókat, képeslapokat osztanak meg egymással a csoport tagjai. Többnyire családi fotókat tesznek közkinccsé, régmúlt idők történeteit, régmúlt emberekről. Van, hogy egymásra találnak itt az utódok, akik felmenőjüket vélik felismerni egy-egy fotográfián, segítenek beazonosítani egymásnak a foton szereplőket, helyszíneket. És emlékeznek azokra, akik már nincsenek közöttünk.

De olyan fotók is fel- és előkerülnek, amelyeket csak úgy talált valahol a közzétevője, gyűjtőktől

Reggel Gődücnön (akril, vászon, 90x120 cm, Szárhegyi Kulturális Központ tulajdona)

vásárolta, ócskapiacra látta, netán hátrahagyott, gazdátlan régiségek közül bányászta elő. Kikerültek a családi albumból, talán már nincs, aki összehasonlítsa a köztük és unokák közötti hasonló vonásokat. Talán unokák sincsenek.

Fiatal hölgy ül egy háttámlás széken, elegáns kosztümben, kis retiküljét a kezében tartja, lábán fehér, magas szárú cipő, bájosan néz a kamerába. A kép hátoldalán kézzel

írva: Ágnes (1954). Régiségpiacon vásárolta a közzétevője. Egy másik fotográfia hátoldalán nyomtatva: Joánovics testvérek Cs. és Kir. udvari fényképészek. Kolozsvár, Mátyás király tér 32. A kolozsvári ócskapiacra találták. A képen festett háttér előtt ül egy vőlegény, a mellette álló menyasszonya kezét fogja. Küldjünk egy mosolyt feléjük, ha ilyet látunk.

CIRKUSZKENYÉR - KENYÉRCIRKUSZ

Kozma Attila

1. Élet

– Először is köszönöm, hogy elvállaltad. Ez művészileg, halod-e, ez eccer... Na, s másképp? Munka mostanába? Visszamentél? Hát az jó, ha van fizetés. Ne is mondd, én is mennyt kínlok így. De legalább nincs főnököm. Mindegy, csináljuk. De a havi fizetés... Az más. Az biztos. És mennyi? Az nem rossz! Egyáltalán. Na.

– Tehát... nekem EZ A munka ennyit ér meg. Duplába vagy kiosztva, izével, ne... Na... Neki ugyanezért CSAK ennyit adtam. Ne, azt mondom, kerüljük az alkudozást, becsületszavamra

tam a háttérbe olyan produkciókba, amelyikbe te eddig... TEVÉKENYKEDTÉL. Jajj, nincs es honnan tudd.

– Mert én nem AZÉTT csinálom. Te tényleg nem érted, hogy nincs TÖBB? Értem, mihez képest, de MILYEN ALAPON adjak neked ennyit, mikor a másikat annyit adtam? És ő, tudod-e, honnat jó? Hát ez az! De te csak innen, ne! De az útra neki se tudok fizetni. Járnai jár, de nem jut! Mert most SENKIK vagyunk! De mikor majd leszünk valakik, no akkor... De ha te így állsz hozzá, hogy a pénz?! Ha te csak ennyit látsz?

Mi van, hejj, ejsze OLIMPIÁSZRA kellett vóna járjunk, hogy egy szinten lehessünk s megértsük a darabotokat! MI?! Nem mindenkinek jutott A ZEGGYE-TEM! Met ameddig Te a seggedet vakartad a szinon, addig itt mü DOLGOZTUNK! S ennyi? Még le es vagyunk nézve?!

– Nekem ne magyarul, hogy mi a művészet! Ez a giliszta leánya a színpadon teszi belé a fejit egy vider vízbe, és nem nyuvad meg?! Micsináltak itt?! TE?! Nektek a NÉP ennyi? A közönség? Takarodjatok, kurvák! Ide is minek ez a szomorúság?! Van az életben elég baj, ti es legalább ne kesericssetek!

– Komédija! Az kell ide, te! Olyan, amilyen annak idején „Lata bá” s ezek! Beálltam volna én es a színi körbe, de az a mocok magyartanárné fehér HELÁNKÁBA³ akarta mondani velünk a verset! S én a szupra-elásztiktól⁴ nyuvadok meg! Hát olyan idegállapotba kerültünk az előadásotok után, hogy meg kellett RÉSZEGEGGYÜNK, hogy elfelejcsük! Hát mérgembe mingyá lepeselem a medveriasztót! Komolyan! ERRE GAZOLJÁTOK A PÉNZT?!

– Az volt a művészet, ott ne, Pesten, a Szép... múzeumba! Ott a másik olyan portretot⁵ festett, mint a FÉNKÉP! Hogyha a lábait es megrajzolta vóna, leszökik a falról, TE! S tü itt jöszök a rongyokkal! A lepedőkkel?! Ki tudja, azokból a színpadi culáitokból es ki halt ki előtte! Ezétt nem járok turkálába se!

– Ez előadás? Megmontam, szilveszterre egy csóró kell ide egy szintetizátorral, s mellette két jó fogdmeg leánya. FÜR-DÖRUHÁBA. Tekerjétek vissza a színpadra, s amíg elé nem adjátok a Szászrégeni sorzóterem című nótát, le ne merjetez jönni! Ezt tudtat csak BÉTANÍTTANI? Ne félj, a kezembe adnám én a CSÁKÁNYT! Azzal DOLGOZZ, ne a mi idegeinkkel! Jössz búcsúra, ne félj! S a parabellummal úgy fejbe váglak, hogy csak Szen' Péterrel találkozol! Csak vele! Ott... a magyarországi delegáció előtt! IRTÓ EGY HÜJJE DARBOT ATTATOK ELŐ!

– A hollandoknak tetszett.
– Tetszett, me NEM ÉRTETÉK!

3. Politika

– Ne, miniszterállamtitkárelnök úr, figyeljen'sze⁶ ide! Lássá, itt mennyi minden PROJEK-TOK vannak előkészületben? Itt mindenki akarja a szépet es a jót, de BUKORES BŐL meg vagyunk akasztva! Pedig mi tartuk el ökököt, az egész országot! De hogy dolgozhassunk, POSZ-TOT⁷ nem adnak! És mégis dolgozunk! A fizetések itt a legrosszabbak ün medije⁸ az egész országos NIVELhez⁹ képest! De nem adjuk fel! Be kell menni verni s döngetni az asztalt! Ad-

ják ide, ami a miénk! Nekünk itt több JOG járna! Adjátok vissza a jogokat! Ide ne!

– TE! Azokat es BRÜSSZELBE bėjuttattuk, a JÓ FIZETÉST nekik megcsináltuk, s most tojnak belé?! Hát mi van itt, ember? Hát magik a MAGYAR KORMÁNY-BA esztet nem lássák?! Miért nem vonulnak bé összefogásba, s mondják meg nekük, ne, mocskos vankuj parasztok! Hát mü es tudunk olyat, mint tü, hogy amit tü mondtok, asztot mü IGÉNY-BE se vesszük!

– Minek velik KÖZÖSKÖD-NI? Hát a PÉNZT, amit ök adnak, arra csak töllik¹⁰ lehet vásárolni, KAMATRA! Hol éri meg, ember?

– Nem kellene ezzel az uni-jóval foglalkozni! Itt van, ne, a KÁRPÁT-medence, ki van számolva, másfél milliárd embernek tud életteret aprovizionálni¹¹. A HATÁROKOT lezártuk, s azzal viszontlátás, kész! Oda bé senki se! Halljátok-e! Az autonómiát kéne ledeklarálni¹², az AKTÁKOT megcsinálni, es azzal ki van harcolva! Beállok grönicsérnek¹³! Élőláncot alkotok egyedül! Meg tudnám szervezni!

– Hát a múltkor es jöttek a fatolvajok, POLIC sehol! Én egyedül a quaddal elálltam a komposzeszorát¹⁴ útját, s azzal a peridokkok¹⁵ fordulhattak es meg! Mert én megmondtam az embereknek, A FALOPÁS

büncselekmény! Emberek, ne lopjátok a fát! Csak éjjel. Mert mégis EMBEREK vagyunk.

– De hallja-e? Bárcát a cánd-rára¹⁶? A hivatali budipapírt szeápolni¹⁷ kell? Hallja-e, ebből ki kell lépni! Úgyhogy küldje azokat a FORINTMILLIÓKOT az egyesületnek, megkérjük szépen, mert már oda juttunk, hogy magunkkal se tudunk kilőni MAGYAR ÁLLAMI SE-GÍTSÉG nélkül.

- 1 Luceafărul (Az esthajnalcsillag). Mihai Eminescu híres verse
- 2 felmérőt (román)
- 3 testhez álló, műanyag cicanadrág vagy blúz (a '70-es évek viseletéhez tartozott, a szó mára archaizmus)
- 4 műanyag (román)
- 5 portré (román)
- 6 'sze, 'sza: felszólítórág a székely nyelv-járásban
- 7 betöltendő állást
- 8 în medie: átlagban (román)
- 9 színhez (román)
- 10 tölük (székely)
- 11 ellátni (román)
- 12 lejelenteni (román)
- 13 határörnek (román)
- 14 közbirtokosság (román)
- 15 utánfutók (román népnyelv, az értelmező szótárakban nincs benne)
- 16 deszkavágáskor keletkező, gyenge minőségű fahulladék
- 17 SEAP: a román elektronikus közbeszerzési rendszer

Ószövetség (tus, 50x70 cm)

a húsból adom. Mert te nem olyan vagy, mint a másik. Ezt ÉRTÉKELEM, ezért még rátettem ennyit a gázsídra. Mert... te... TE vagy.

– A másik is rendben van, nem azt mondom, de neki még jó sokat kell fejlődni, nem lehet egy lapon emlegetni veled. A MŰVÉSZGÁRDA nagyon örült, mikor hallották, hogy jössz.

– Akkor így megvagyunk-e? Nem jó?! Én értem, hogy máshol mennyi, de én ahhoz anyagilag hozzá sem tudok szagolni. Itt nincs pénz! S a másik es odafent már sztrájkol, hogy miért adok nektek ennyit! Azt mondja, felétt leküldi izét, azt a göndör hajút... azt, azt, azt. De én azt szeretném, hogy MI csináljuk meg. Mert az ÉRTÉKEK... DE PÉNZ NINCS.

– Itt mindenki LÉLEKBŐL csinálja. Mert meg kell mutatnunk! Itt a pénzzel úgy vagyunk, hogy... hallod-e, ezt mi hosszú távra terveztük. Most nincs pénz. De ki tudja? Az is lehet, hogy Svédország... Neked mondjam?

– Hallod-e, elkezdtek fingani, hogy úgyse engedik! De én BÉPERLEM ökököt! Ha kell, egész ÉLETEM VÉGÉJIG perlem, úgyis MEGMUTATOM, hogy meglesz! És a pénz es meglesz, ne idegeskedj. De most... ENNYI. Hát mondd meg, mikor basztam ki veled? Jó, ez az első közös munkánk, de te nem is tudod, mennyit vó-

A ZÉRÓSOKOT! Ahogy szokták mondani: a pénz a legkevesebb! Tudod-e, ÉN mennyit tettem ebbe már bele a saját zsebemből?! Rengeteget invesztáltam a projektbe, hogy összejöjjön! Itt mindenki így gondolja! Itt ÁLDOZAT van! A többiek már egy fél éve nyomják! Azok se kaptak eddig SEMMIT!

– A CSALÁD?! Hát nekem ne mondd! Reggel elmegyek, s este már alusznak! A doktorokat járom már! Ezt senki se lássa! Mert NEM MUTATOM!

– Ne, azt mondom, ezt fogadd el, s ne mondj semmit. Már egy fél órája várnak rejád a többijek. ÓSZINTÉN mondom, csodálom az ELHIVATOTTÁSÁGUKAT. És még velük pénzről nem is beszéltem. És mégis... Nyomják... Nagyon sajnálnám... HA TE...

Akkor?
Szerussz!

2. Színház

– E mi vót? E VÍGJÁTÉK vót?! Kurva alternatívék! Ezt a MOCSKOT hordtátok essze az egyesület pénziből? Az adónkból? Ezétt támogatunk? A saját pénzemen ezt az értelmiségi... TE ilyen NAGY ÉRTELMISÉGINEK tartatod magadot? Csak azoknak szól? Lenézel münköt? A NÉPET, baz' meg?

– Hát te es egy nagy SENKI vagy! Vigyázzgass, öcsike, me te még a lucsfőrből¹ írtad az extemporálét², amikor én a tyúkfarmot már rég csődbe vittem!

vers

B. Tomos Hajnal

Miféle földek?

(gyermekeimnek)

Már most készítem koordinátáimat, mettől meddig terjednek a látszatok, és hol kezdődnek a záruk, melyek mögött már csak a vér s a gondolat mélytengeri áramai üzemelnek. Már most készítem a valósággá málott elméletek naplójegyzetét, a bestoppolt kabátzsebeket, (a legapróbb se vesszen el) íriszemben a kulcslyukak mögötti kérdőjeleket s a törött propellereket (melyeket minden zuhanás után összegyűjtöttem), az önhianyos éjjeleket s az erinthesítővé szelídült képzeteket, készítem a karomba kapaszkodók körme nyomát, végigizzadt haláltusák bordáim mögötti fészkeket, könyveken, kilincseken, arcokon az egyidejűség forró stigmáját, már most fényezem a múltból kimaradt sok lehetségest, hogy mikor csak két dimenzióban leszek köztetek, mint borítékban a bélyeg, pontosan tudjátok, milyen sejtek földjéből hajtott ki léptetek s miféle földek teremnek nyomokat bennetek.

Lövetei Lázár László

FEKETEMUNKA

– részletek –

Első vignetta

„Én targoncás
Én kapus
Én raktáros –
Minden voltam én egy személyben
Jobban tudtam hogy mi hol van
Miből mennyi van
Mint a könyvelőség
Bíztak is bennem
Mert ha ki is ment egy-két bála feketén
Soha nem nagy tételben.”

Ehető papír

Évek óta nem láttál ehető papírt
De csak mostanában tűnik fel
Hogy kiment a divatból
Esetleg betiltották ezt is
Hiányzik ez a bélyeg nagyságú cédula a kenyér oldaláról
Mekkorát néztél
Amikor Kiskunmajsán
Először láttál ilyen bélyeg nagyságú cédulát
A kenyér oldalára ragasztva
Minden betűjét elolvastad
Nem volt nehéz
„Minőségét megőrzi: – – –” satöbbi
Nem volt túlbonyolítva
Általában eldobtad
De ha nagyon éhes voltál
Észrevétlenül megetted a papírfecnit is
Tényleg ehető volt
Mit nem adnál ma egy ilyen papírfecniért
Vajon gyűjtötte-e valaki őket
Vannak-e ebből is felülnyomott példányok
Unikátumok
Mint a bélyeggyűjtőknél
Vajon mennyit érne ma
Valamelyik aukción
Egy komplett gyűjtemény ilyen cédulákból
Furcsa ötlet
Isten testére papírfecnit ragasztani
„Minőségét megőrzi: – – –” satöbbi
Évek óta nem láttál ehető papírt
Mostanában nájlónra ragasztják az öntapadó termék-leírást
Isten teste nájlónban
Azon meg a színes
Tipográfiailag kifogástalan
De ehető matrica
„Minőségét megőrzi: – – –”
„Összetevők: – – –”
„Nettó súly: – – –” satöbbi
Satöbbi
Lesz-e türelmed
Legalább egyszer végigolvasni a sok satöbbit
„Gyártási licenc: – – –”
„Táplálkozási nyilatkozat: – – –” satöbbi
Satöbbi
Csak a lélek
Lehet hogy a sok satöbbiben van a lélek.

A VERS MINT FEKETEMUNKA

Ki hitte volna, hogy a kilencvenes évek erdélyi nyomorvalósága, a magyarországi feketemunka egyszer majd verseskötet formájában kuporodik elénk, nem kérve, követelve elégtételt a sok elhullt életért. Azokért, akik nem a meggazdagodásért, hanem a falni való kenyérért tengődtek az anyagországban. Lövetei Lázár László Feketemunkája az a valóság, melyet jobb visszaolvasni, mint megélni.

Mert megélték, sok tízezren. Amikor a kilencvenes évek Romániájában sorban zártak be a gyárak, arattott a kultúrsokk és az agyvérzés, amikor a szabadság falat kenyérral, önjelölt karatemesterekkel, videoszalagra rögzített MTV-vel, International kazettófonokkal stb. volt mérhető. Szerzőnk is gondolt egyet, s ment ki az anyaországba, hogy

Fotó: Sztrák Sára

boldogulását néhány forint áldásos erejével segítse elő; van elég humora, öniróniája, hogy ezt a kísérletet kinevesse, kinevettesse, de nem feledkezik meg azokról sem, akiknek nem babra ment a játék, akik vért izzadva próbálták itthon maradt családjukat segíteni. Azokról sem, akik egyenesen behaltak a szabadság alkoholos ízébe, lettek hontalanok.

Lövetei László könyve a könnyed elegancia, a mesterien művelt so-

rok mellett nyugtalanító beszámoló. Szövege valójában versriport: „A hetedik menet után / Kikérte első time-outját / Pedig profi kurva volt / Mégis meg kellett vezetgessük egy kicsit / Hogy megint rendes munkát tudjon végezni” (Tizenegyedik vignetta). A vers eszközei valahogy a háttérbe szorulnak, az átlagosnál erősebb szerepet kap a metaforikus értelmezés vagy a nagyon szembeötlő, nyers szókimondás. Lövetei László elmondása szerint vannak verssorok, melyeken alig igazított valamit, olyannyira hűen másolta a valóságot (már amennyire engedi a valóság másolni magát). Könyvében vignettáról vignettára halad (vignetta: címke, rövid irodalmi karcolat, de ebben az esetben akár az útlelvelebe nyomott pecsét is; ezekből a pecsétékből készült a kötet borítója), a közbeékelődő mesteri versekben leírt emberi sorsok a már említett könnyed humor jegyében (is) születtek, ami azzal jár, hogy ezeket a sorokat bárki, ténylegesen bárki megértheti. Főként ha élt is keveset abban a bizonyos munkásvilágban.

Hogyan lehet olvasni ezt a kötetet? Magyarországi magyarnak teljesen mást jelent az az erdélyi munkásvalóság, ami itt megjelenik. Nyugtalanító kérdés, hogy mi volt az erdélyi magyar az akkori magyarországi magyarnak (nyomokban erre ad választ a szerző; javaslom, a többit keresse meg az olvasó). Mai szemmel nézve teljesen abszurd a havonta határhoz utazás azért a bizonyos határátlépési pecsétért, hogy ne kelljen iszonyatosan nehezen intézhető letelepedési és munkavállalási engedélyért folyamodni. Lövetei László eleganciája egyebek közt éppen abban nyilvánul meg, hogy nem vádol, ő csupán bemutat. Mondjuk, ez elég is.

Miklóssi Szabó István

A szerző könyve valójában versesregény is. Érdeemes elejétől a végéig olvasni. Főként mert három vége is van, s bizony ezek a végek tragikusak: „Szegény alkoholistáim / Melyik nótával temesselek el magamban? / Vagy csináljak egy ócska rigmust / Direkt neked? / Egye fene / Csinálok egy ócska rigmust / Isten nyugtasson / Kedves Bandi / S miközben ezt olvasod / Dúdold magadban a Ki tanyája ez a nyárfás? dallamát” (Kórházablak).

Lezárt téma bennem a Feketemunka – vallotta a szerző a kötet sepsiszentgyörgyi bemutatóján. Kijelentése teljességgel érthető: azokat az időket megérteni egyrészt meglehetősen nehéz, összetett feladat, másrészt csak túlmenni lehetett rajtuk, hogy aztán beletanulva, megszokva azt, hogy csak magára számíthat egy más, immár diktatúra nélküli világban, olyan világot alkosson meg, amely immáron független a különféle rendszerbéli megszorításoktól. Valójában: aki rabja marad annak a korszaknak, félő, hogy önmagába gabalyodik bele menthetetlenül. A Feketemunka könnyed eleganciája, humora, stílusbravúrja éppenséggel ennek ellensúlyozását is szolgálhatja.

Lövetei László: Feketemunka. Kalligram, 2021

Ló (szénrajz)

a könyv

MINDANNYIUNK FEKETEMUNKÁI

Valószínűleg nagyon kevesen mondhatják el Erdélyben, hogy életük valamelyik pillanatában nem voltak fekete-munkások akár idehaza, akár Magyarországon, vagy a világ egy másik pontján. Ezért is tarthat számot nagy érdeklődésre Lövetei László László döbbenetes könyve eme kiszolgáltatott munkások életéről.

Fokozott érdeklődéssel vettem kezembe a vékony verseskötetet, hadd lám, sorstársam miként élte meg a Magyarországon 1996-ban végrehajtott pénzszerzési akcióját. Bevallom, nem a „költészet” érdekelt benne, hanem az, hogy miként dolgozza fel ezeket a traumákat. Merthogy nincs az az ember, aki szeretettel gondolna vissza életének erre a korszakára.

Nem csalódik, aki így áll neki olvasni: Lövetei László László bevisz minket eme önként vállalt rabszolgaság, a pokol legmélyebb bugyraiba, és felmutatja a végtelenen kiszolgáltatott munkások mindennapjait. Ha megfeszül is, akkor sem tudod kiharcolni a főnök elismerését, no meg milyen lehet az a főnök, aki feketemunkásokkal dolgoztat... Hát még ha a főnöknek

igaza is van, és a munka eredménye kívánivalót hagy maga után: leordítja a feketemunkás fejét, az pedig csak dohog magában, mást nem tehet, közben pedig megfogalmazza magában az ellenvetést: „Máskor ne alkalmazzon holdkórost / Gondolod másnap / Még feketemunkára sem”. Persze ezek az utólagos visszafelelések sosem hangzanak el, mert kell a pénz, és hogy újra kiállhasson az emberpicra, inkább tűr és nyel.

Aztán ott áll hasonló helyzetben levő társaival, rokonaival, akikkel azon vitatkozik, hogy jó vagy nem jó a kutyaeledel a tokányba. Akár még vicc is lehetne belőle, amit valahogy mégsem mesélnék majd otthon a kocsmában: legbelül tudja minden feketemunkás, hogy még a szegénységnek is van egy

felső szintje, ami alatt már nem vicces semmi. S hogy ők még ezt a szintet sem érik el. És emiatt jön a kibeszéletlenségéből, a viccel való el nem üthetőségből fakadó szegyen: „Hazaszorultam / Lacika / Se nyugdíj se semmi / Sok mindent nem kellene munka után”. Aztán kialakul valami összetartozás, ugyanúgy, mint a megmentett hajótörtek között, akik azelőtt ették meg társaikat: „Tudod te / Lacika / Hogy megy ez / Kilencvenhatban te is csákányoltad velünk a sziklát / Leányfalun a zöldségtözsdezőnél / Mekkora seggfej volt a pasas”.

És nem okoskodni, nem értelmezni, mert akkor nem lehet

kibirni ép ésszel. Egyszer a feketemunkások hétvégén elmennek a tópartra „lazulni”, és a részeg gajdolás közben mintha végre otthon érezné magát a beszélő: „Harmincvalahány lövétei lazult / Az Omszki-tó partján (nem is tudtam, hogy létezik ilyen nevű tó Magyarországon, olyan, mintha hadifoglyok mennének piknikezni Oroszországban) / Vajon hány-nak jutsz még eszébe (az összesnek, mert összeköt a trauma) / De minek annyit okoskodni / Ilyen egyszerű az egész / S akkor végre te is otthon érzed magad”.

Nem okoskodni, de azért a szerző nem tud nem rádöbbenni

arra, hogy kő kövön nem maradna, ha ezek a „vademberek” elindulnának: „Úristen / Mondtad magadban / Ha apád is ilyen helyen lakott Albești-en / Nem csoda hogy olyan koszos (fekete) munkás volt amikor végre hazajött / Azóta sem tudtad lenyelni ezt a gombócot / Élőszóban ma se mernéd bevallani / Hogy a bányászjárások idején a szőr is felállt a hátadon szerencsétlen vademberek láttán / mert apádát is odaképzelted közéljük”.

Különös, besorolhatatlan érzés fog el, amikor azt látom, a versekben néha előjön Arany János, Weöres, Áprily, Bulgakov egy-egy sora. Mintha fel kellene emelni ezt a tömény embertelenséget, hogy valahogy elviselhető, netán akár vicces is legyen. A *Feketemunka* című kötet véghez viszi a lehetlent: költészetet csinál abból, amit szegyéllünk – anélkül, hogy pillanatig is költői lenne.

Lövetei László László: *Feketemunka*. Kalligram, 2021

VARGA MELINDA A FEKETEMUNKÁRÓL

Apám, Isten nyugtassa, tatámmal együtt Magyarországon dolgoztak, mint sokan mások a kilencvenes évek derekán. Elmesélték, hogy milyen jó ptyókatokányt főztek a kutyakájából. Hitvány idők voltak. Nekem így lett farmernadrágom, s csomó finom édességet ehettem, volt villogó a karácsonyfán, nagybátyám is elvégezte a jogot Pesten, s egyebek. Az a baj, hogy ezeket a verseket csak mi értjük.

színház

SZÜKSÉGEM VAN ÚJABB ÉS ÚJABB IMPULZUSOKRA

Zorkóczy Zenóbia

– beszélgetés Bartha Boróka színművésszel –

Bartha Boróka, a gyergyói Figura Stúdió Színház régi, oszlopos tagja szerint egy kicsit lenézett műfaj a színházi szakmában az önálló műsor. Ugyanakkor Boróka zenés önálló estje, a *Karády zárkája*, mely a Gyulai Várszínház támogatásával jött létre, óriási sikernek örvendett a nyár folyamán, nemcsak az erdélyi színpadokon, hanem Magyarországon is.

– Gyergyóban élsz, kisvárosban, a Figura Stúdió Színházban dolgozol. Hosszú távon milyen itt színészek lenni?

– Egyetem után tíz évet Sepsiszentgyörgyön voltam, utána egy évet Szatmárnémetiben, így a gyergyói színházi létem már össze volt keverve a gyermekneveléssel. Ideális volt számomra a város, mert könnyebben tudtam boldogulni egyszerre a gyermekneveléssel és a munkámmal. Ugyanakkor hiányzik a pörgés, de azért, hogy a férjem, Béres László a Kolozsvári Operához szerződött, sokat járunk oda. Nem is beszélve arról, hogy az önálló műsoraimmal mindenféle meghívnak. Mivel kis színház vagyunk, kevesebb „nagy” rendezővel dolgozunk. Régebb még jött Goda Gábor, Bozsik Yvette, Victor Ioan Frunză, Keresztes Attila... Az utóbbi években viszont inkább fiatalabbakkal dolgoztunk, ami néha nagyon inspiráló, néha pedig nehéz. Sok esetben örülök, ha egy rendező legalább velem egykorú, és hasonló tapasztalatunk van mind az életben, mind a szakmában.

– Milyen utat járt be a gyergyói Figura Stúdió, miután az

alapító mag Sepsiszentgyörgyre költözött?

– Mikor én idekerültem, akkor érkezett a Figurához számos frissen végzett színész, és kellett ez a tíz év, hogy beérjenek szakmailag, emberileg. Mára szépen összeérett a társulat, és sok izgalmas előadásunk van. Ezért is lenne szükség most több, tapasztaltabb rendezőre, hogy tovább tudjunk lépni. A szakma is jobban értékeli minket, számos fesztiválra hívnak.

– A város hogyan támogat anyagilag? Ugyanolyan szinten tudtok létezni, mint a csíki vagy udvarhelyi színészek? A gyergyói közönség mellétek áll? Hányszor lehet egy produkciót játszani helyben? Tájéltok-e?

– A város megadja a fenntartáshoz szükséges keretet, a többit megpályázzuk. Szerintem nem vagyunk rosszabb helyzetben, mint a többi önkormányzati színház. Van egy nagyon jó közönségünk, amely akár többször is eljön megnézni egy-egy előadást. Van egy réteg, amely régi hibák miatt nem akar megbocsátani (például a *Koponyatorony* című előadás miatt), és vannak, akik azt sem tudják, hogy

Fotó: Kolozsi Borsos Gábor

a társulat minden tagja profi, diplomás színész, tehát nem amatőrök alkotják a Figurát. Sajnos kényelemből is sokan távol maradnak az előadásoktól, de én azt szoktam mondani, hogy aki egyszer bejön, az visszajár. A kialakult közönségünk viszont igényes és hozzáértő, nem fogad el akármit, van egy mércéje, és igényli a színvonalat. Csíkból, sőt Udvarhelyről is vannak rendszeres nézőink. A színházi nyelv folyamatosan változik, ezért ha valaki húsz évig nem lát színházi előadást, nem biztos, hogy megérti. Az értő közönséget gyermekkortól kell nevelni. Ezért sok gyermekelőadást készítünk, és odafigyelünk arra, hogy az iskolások állandóan megkapják a maguk korosztályának megfelelő előadásokat. Keveset tájoltunk. Itthon

inkább stúdió-előadásokban gondolkodunk, azokat lehet kevesebb közönséggel többet is játszani.

– A *Minden egér szereti a sajtot* című gyermekelőadást te rendezted. Elégedett vagy-e vele?

– Szerintem nincs probléma, ha egy jól megszerkesztett, jó helyzetekre felépülő, jól megírt előadást látnak a gyerekek. Nekem ez az első rendezésem. Nem tartom magam rendezőnek, de így alakult, és nagyon jó élményeim vannak ezzel kapcsolatban. Rendezőként az agyadat másképp kell használni, másképp kell építkezni, rá kell látni az egészre. Ez is egy külön mesterség, aminek fortélyai vannak.

– Férjed rendező. A színházról alkotott szemléletetek mennyire egyezik?

– Összenőtünk. Sokat dolgoztunk együtt, mert egy ideig ő volt a Figura igazgatója és rendezője. Miután elment innen, nem dolgozott dramaturgokkal, ezért szüksége volt reám mint egyfajta munkatársra. A munka ele-

jén, amikor a rendező asztalnál szerkeszt, elméletben építi fel az előadást. Több előadás alkotásában segített a kérdéseimmel, mindent végigbeszéltünk, ezáltal sokat tanultam tőle. Én színészzal gondolok, és ez őt is segíti a felkészülésben.

– A gyerekek hogy viselik az utazó szülőket?

– Megszokták. Volt nekünk egy pótmamánk hosszú ideig, aki nagyon sokat segített mindenben. Most már felnőttek a lányok, és a nagyobbak intézik a kicsit, ha elutazunk.

– Ha a gyermekek kirepülnek, és lehetőséged lesz szakmailag továbblépni, megteszed?

– Szerintem igen. Ha hívnak, bármikor szívesen megyek, ha úgy alakul. Nekem is szükségem van újabb és újabb impulzusokra. Nagyon szerettem a Kolozsvári Operában való fellépéseket, ahol nagyzenekar kíséretében énekelhettem. Teljesen újszerű volt számomra, és ez teljesen feltöltött.

BARTHA BORÓKA Marosvásárhelyen született 1974-ben, 1997-ben végzett színészként a Marosvásárhelyi Színművészeti Egyetem Szentgyörgyi István tagozatán. 1997–2007 között a sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház, 2008-tól a gyergyói Figura Stúdió Színház művésze. Számtalan színházi szerepe mellett 2014-től önálló műsorokkal is fellép. **Magánprodukcói:** Georg Kreisler: *Ma este: Lola Blau* (r. Béres László, Gyulai Várszínház, 2014), Darvasi László: *Karády zárkája* (r. Béres László, Gyulai Várszínház, 2019). **Elismerései:** Óze Lajos-nívódíj (2020), Bocsárdi Angi Gabriella-díj (2009).

AKI EZZEL A VÍRUSSAL MEGFERTŐZŐDIK, BENNE MARAD

Bálint Tamás

– beszélgetés Siklody Ferenc grafikusművésszel –

Sokan elsősorban illusztrátorként ismerik, néha egy-egy könyv társszerzőjévé is előlép. Sikerének titka abban keresendő, hogy képei tartalmi szempontból kevésbé, gondolatiságukban, hangulatukban viszont annál inkább rezonálnak a könyv világára.

– Már kisgyerekként megismerkedett Gyergyószárhegyen a muzsikával és a rajzzal. Mikor mutatkozott meg először a tehetsége, és milyen volt az a családi háttér, ahol kibontakozhatott?

– A családi háttérrel kezdém: az összejövetelek, mulatságok rendszeresek voltak, azokon pedig mindenki örömmel énekel. Kaptam hegedűt is, viszont a kottát sohasem tanultam meg, felírtam az újjrendeket, és abból hegedültem. De a rajzolás is bennem volt, mint minden gyerek, nagyon élveztem csinálni, eleinte ösztönösen. A tudatosulás egy baleset után kezdődött, egy barátommal elfűrésztünk egy lövedéket. Akkor töprengtünk el azon, milyen iskolát válasszunk. Édesapám a Szárhegyi Kulturális Központnál volt műkovács, ismert minden művészt. Barabás Pista bácsinak is mesélte, hogy a fia mindenfélét rajzol, így kiadták az első feladatot, menjek hátra a pajtába, rajzoljam le a disznókat. A tarka disznót ábrázoló rajzom volt az első tudatos művem, de rengeteget tanultam francia képregényekből is, ezeket a mai napig őrzöm. Így kerültem felvételi után a marosvásárhelyi iskolába, ahol elkezdődött a tényleges ismerkedés a világgal, a képzőművészettel, és a gyergyói kisdíák előtt megnyílt a pálya.

– Utána Kolozsváron és rövid ideig Budapesten is tanult. Kik egyengették az útját?

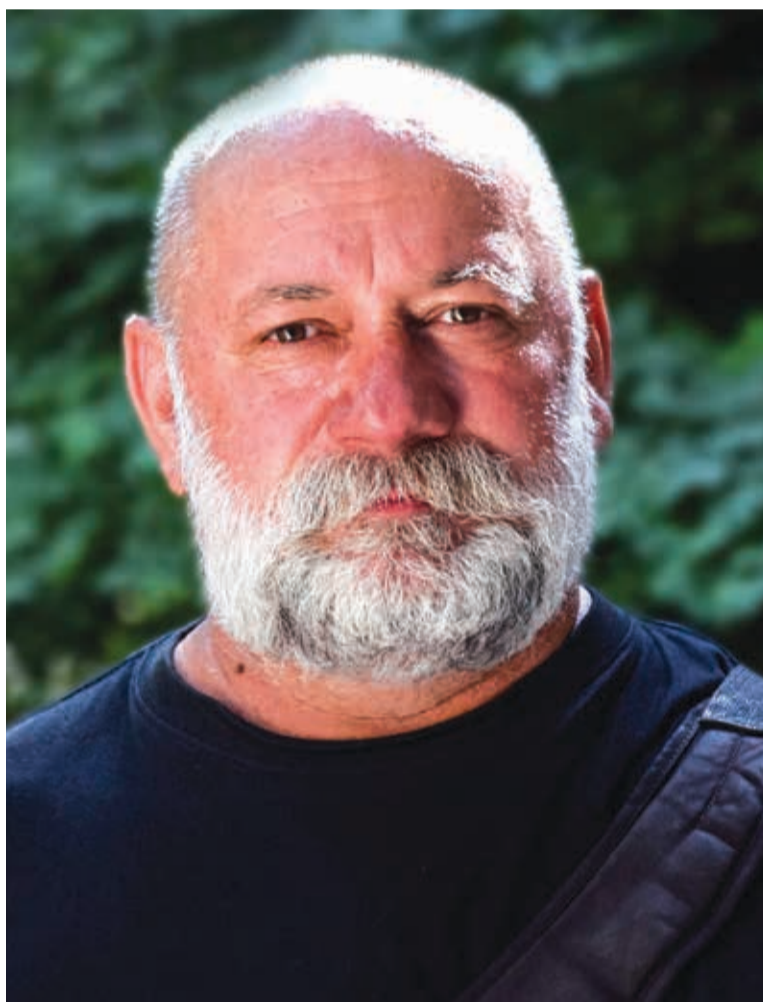
– A felvételinél a harmadik próbálkozásra vettek fel Kolozsvárra. Mikor bekerültünk a forradalom utáni első generációként, mi, akik már többször felvételiztünk, azzal szembesültünk, hogy új tanárok is jöttek akkor, minden friss volt, csupa lelkesedés. Nădășan Timotei barátunk évfolyamvezetőként, új tanárként hatalmas erővel állt mellém, végig támogatott, de ugyanez volt a helyzet Miklósi Dénessel is, aki Udvarhelyről került fel: teljesen új szellemet képviseltek. Innen jutottam el harmadévesként, legelsőnek az egyetemről Budapestre részképzésre, ahol Kocsis Imre volt a mesterem. Ott a lábam a földbe gyökerezett, a patinás épület, a körülmények, a lehetőségek, a fogadtatás óriási hatással volt rám. Felajánlották, mindenben segítenek, így esett a választásom a litográfiára, a rézmetszésre, mert szerettem az aprólékos dolgokat. A budapesti lét, a Kárpát-medence minden szegletéből összeverődő társak óriási hatás-

sal voltak rám. A kolozsvári indulás is szép volt, majd a budapestivel teljesebben ki. Ám hiába marasztaltak, meghatódva megköszöntem, fontosabb volt az itthon, Kolozsvár.

– Mégis Csíkszeredába került...

– Nem tudom, hogyan. Végzős diákként Váli József megkezdte, hogy a Szárhegyi Alkotóközpontnál van egy kurátori hely, amely nem igényelné az állandó jelenlétet. Noha Kolozsvárhoz kötődtem, vonzott ez a

ezt tartom a leghitelesebbnek, és a diákoknak is ez az érdekes. A gyermekek képi világa persze nagy változáson ment át ahhoz képest, amit én gyerekként éltem, örökölttem, vagy amit felnőttként is látok. Ma a gyerekek másba születnek bele, ott a telefon, TikTok. Az én felelősségem az ízlés alakítása, a hagyományainknak valamelyest ezekhez a csatornához való kapcsolása, hogy a gyerek tudja, ha majd valamikor egy telefonos applikációhoz készít valamit, akkor annak mi volt az előzménye. Tanítom a számítógépes képfeldolgozást is a hagyományos technikák mellett – itt sokat tanulok a diákoktól, egymástól tanulunk, közben az ízlést is alakítjuk. A giccset

lehetőség, de aztán másképp alakult az élet. Egyéves németországi kitérő után végül Csíkszeredában vizsgáztam tanári posztra, jött a család, lakáshitel, itt maradtam. Hogy így alakult, egyáltalán nem bánom, jól érzem magam, tudom végezni a munkám és közben a kolozsváriakkal, a világon bárhol alkotókkal is tartani a kapcsolatot.

A legboldogabb ember

– A megszerzett tudást rendszeresen tanítványainak is továbbadja. A tanítás és alkotás miképp férnek meg, illetve egészítik ki egymást?

– Szerencsés helyzetben vagyok, mert azt tanítom, amit hiszek. Azt mesélem a gyerekeknek, amit tapasztalokként megéltem, rajzoltam, metszettem. Végigjártam ezt az utat,

megkerülni, az egészet mederbe terelni egy hosszú folyamat, de nem érzem tehernek. Szerencsére hamar vissza tudok térni a saját műtermi létembe, ott a saját könyveimet, metszeteimet, elfoglaltságaimat folytatni, és nem összekeverni a megélteteket.

– Sokan önt elsősorban könyvillusztrátorként ismerik. Hogyan közelít egy adott szöveghez? Milyen a viszonya az irodalomhoz? Hogyan kezdődött ez a kapcsolat?

– Az első komoly megbízásom a kolozsvári Polistól érkezett, Dávid Gyula bácsiéktól, akkor voltam mesterképzős, és felajánlották illusztrálásra Szilágyi Domokos *Magyarok* című kötetét. Vettem több csomag cigit és kávé, berendezkedtem az albérletbe, meditáltam, olvastam a kéziratot, sütött a nap, kint voltak a tyúkok egy olyan gyönyörű

utcában, hogy a legboldogabb embernek éreztem magam. Az első rajzok utáni visszajelzések pozitívak voltak, sorban jöttek a további megbízások. Az egy az egyben levetített illusztrációkhoz nem tudok ragaszkodni, inkább gondolatiságot, hangulatot adnék át, amit egy képi tud csinálni a könyvvel. Az író megírja betűkkel, és kialakít egy irodalmi világot, én erre hangolódva megpróbálok társítani egy vizuális képet. Ez sokáig jól ment, majd egy gyerekkönyvet kapcsán vissza kellett adnom a megbízást, nem tudtam ráhangolódni. Kínlódttam a gyerekirodalommal, ezért felesleges lett volna elvennem olyan embe- rektől a lehetőséget, akik imádják ezt és gyönyörű dolgokat alkotnak a gyerekkönyvek kapcsán. A próza és a líra összeáll, az irodalomban jártas vagyok, de a gyerekirodalomból kiestem, ezt be kellett látnom.

Csak szerre férek el a műteremben

– A jó illusztrációnak elég csak kísérőnek lennie, vagy önállóan is meg kell állnia a lábán? Elegendő a mű ismerete, vagy a szerzővel való konzultáció is alakíthatja a végeredményt?

– Rájöttem, az író-költő jó információkkal tud szolgálni. Nem az lesz, amit akarnak, van, amikor bevezetnek a nádasba, de jó ötleteket is tudnak adni, ezért szeretek is olyan emberekkel megismerkedni, akik írnak. Nemrégiben egy fiatal, Budapesten élő hölgynek kellett rajzolnom egy olyan kétlaki világot, amelyben a kiköltöző erdélyiek kint magyarok, itthon itthoniak. Ez a lány megírta ezt, sokat beszélgettem vele, a benne levő kettősségre, a XXI. század magyarságára, erre a nagy kutyulásra jó rálátást adott. De ugyanilyen jó volt Lövetei Lázár Lászlóval (közös könyvünk is készült 12 verssel, 12 grafikával, ahol egymást egészítik ki az alkotások), Molnár Vilmostal, Farkas Árpáddal beszélgetni, vagy Markó Bélával, amikor a szonettjei jelentek meg. Számomra is érdekes, amikor az író

mesél a világról. De törekszem arra, hogy önállóan is éljen az illusztráció, vagy ha sorozatként, másképp válogatva kerül bemutatásra, akkor is működjön.

– Ha nincs éppen felkérés, saját maga öröme mit alkot, milyen technikával dolgozik? Noha grafikusként tartják számon, a színek világától sem idegen, sőt! Mi a munkamódszere, hogyan néz ki egy napja a műteremben?

– Aki ezzel a vírussal megfertőződik, benne marad. Ha hétvégén lehetne aludni, akkor sem tudok, már hajnalban felkelek és bejövök a műterembe. Nemsokára a végére érek a székyföldi képzőművészek arcképcsarnokának, mely egy nagy rézkarc sorozat (24 év alatt 400 portré készült), rengeteg kutatómunkával, beazonosítással járt. Még művészettörténészekkel kell konzultálnom és elindítanom a szöveg megírását alanyonként. A linót is szeretem, szeretek rajzolni, s mikor belefáradok a fekete-fehérbe, olyankor nagy energiát ad a szárazkréta. Ha pedig ez sem lenne elég, nekiállok festeni. Ha a műtermem nagyobb volna, mindent tudnék egyszerre, de így mindenre külön be kell rendezkedni, mert csak szerre férek el.

– Milyen könyvek várnak illusztrálásra az íróasztalán, milyen alkotásokon dolgozik? Hol találkozhat a közönség a műveivel legközelebb?

– Jövőre jelenik meg az Ábel-trilógia teljesen új formában, de még rejtély, miben számitanak rám. Most fejeztem be Ferenczes István hosszúverseinek illusztrálását, gyönyörű versek, el is fárasztott, de fel is üdített, és sarkall arra, hogy tovább csináljam. Két kiállítás vár rám, idén fejeződik be a százöttes Székely Könyvtár sorozat, mindeniknek készítenem kell egy ex librist, melyeket a nagyközönség előtt be kellene mutatni, a könyvekkel, ezzel a gazdag irodalommal együtt, amit Székelyföld képvisel. Szintén év végén lesz egy festészeti kiállításom, amely anyag második felén még mindig dolgozom. Kisebb-nagyobb távlatokban mindig van, amit tenni, amin dolgozni.

SIKLÓDY FERENC grafikus 1968-ban született Gyergyószárhegyen, tanulmányait a marosvásárhelyi Képzőművészeti Líceumban és a kolozsvári Ion Andreescu Képzőművészeti Főiskola grafika szakán végezte Miklósi Dénes tanítványaként, ahol 1997-ben mesteri oklevelet szerzett. A klasszikus sokszorosító grafikai technikák sokoldalú művelője. Elismert könyvillusztrátor, egyéni vagy csoportos kiállításokon Erdély-szerte rendszeresen szerepel, de európai országok sora után már szinte valamennyi földrészen bemutathatta alkotásait. A Nemzetközi Kisgrafikai Szövetség, a Barabás Miklós Céh, a Romániai Képzőművészeti Szövetség, az Olgyai Viktor Grafikai Egyesület tagja. Csíkszeredában él és alkot, a Nagy István Művészeti Szakközépiskola tanára.

vers

Lázár Balázs

Hatodik helsingőri feljegyzés

Hiányomban akkor
felfénylik a szépség.
Kimondatlanul is
munkál majd az igaz.
Nemlétemben leszek
a megvalósult én,
s öröklét-távolból
látom meg titkomat.

Hetedik helsingőri feljegyzés

Helyretolni? Mit? Hogy én? Mikor az
értelmes meg az értelmetlen heterogén?
Azt sem tudom, bennem mit s hogyan
zökkentek vissza... S ha sikerülne is,
csak mint csendre a zaj, ahogy ráragad.
Amikor majd megnyílik az időben a tér
s érezni, eljött a pillanatban a pillanat,
akkor nyer értelmet a cselekvés előtti
mozdulatlanság, melyből az egész
megtörténhet, s ott a belülről tárguló résben
majd a múlt is jövő időben hasad.
Most kettős kötés húz és ereszt el néha:
engedni könnyűnek, ösztönnek, vágynak,
úgy lebegni, mint sűrű ködben a tárgyak,
míg a gondolat kirajzolja éles kontúrjaim,
s felsebez láthatatlanul a jelenlét.
Hagyni hát mindent, és semmit se engedni,
mert minden lényeges, bár nincs értelme semmi.
Az illúzió változik, a valóság ugyanaz marad.
Nem Dánia a börtön. Én vagyok magam.

Nyolcadik helsingőri feljegyzés

Elhatároztam, hogy önmagammá válok.
Már csak azt kéne tudnom, hogy én ki vagyok.
S aki éppen, az ki volt és kivé akar válni,
s hogy én leszek-e akkor is az a halott.
Beteljesítem hát, ami velem született:
a gének furfangos játékát az
aktuális körülmények között,
s hogy közben hová a folyton elillanó én,
már nem is kérdezem, csak felröhögök.
És bár áll az idő, hiszek a jövőben
s hogy benne íródik újra a múlt,
s ha egykor elereszt a sosem volt jelen,
a hiánnyal azt is megénekelem

Mezőgazdaság (ceruzarajz)

ott voltunk

A CSÍKI KÖNYVVÁSÁR ÉS A VÉKONYLIKÚ SZÉL

Szeptember 16–19. között zajlott a 6. Csík-szeredai Könyvvásár, amelyen az Előretolt Helyőrség is képviseltette magát. A program gazdag volt, az olvasó kevés, mint *Az ember tragédiájában* (vö. az eszkimók és a foka esete, ahol a kiadók az előbbieket, az olvasó az utóbbi). Mi mindenesetre úgy léptünk fel, mintha legalábbis pár száz

csápoló tömeg előtt állnánk. Azon szerzők, akiknek a sportesernő előtt felállított szabadtéri sátorban kellett produkálniuk magukat, azóta is vesebántalmakra panaszkodnak, Csíkban ugyanis szeptember közepén olyan vékonylikú szél fúj, mint máshol decemberben. Kérjük a szervezőket, tegyenek vele valamit!

Péter Beátának látszólag nem volt lámpaláza az *Ez több lett. Maradhat?* című kötetének bemutatóján

Szondy-Adorján György költő olvas fel a lap bemutatkozásán, az idegenek Bruce Willisszel vagy Lövétei Lázár Lászlóval tévesztették össze, pedig teljesen egyedi verseket ír

Ádám Gyula *A megkerült paradicsom* c. könyvét Sántha Attila mutatta be (szó szerint), majd a könyvvásár legjobb beszélgetése következett

A FORDÍTÁS JÓ ÉRTELEMBEN VETT MEGSZÁLLÓTSÁG

Böszörményi Zoltán

– Sohár Pál fordításairól és verseiről –

Sohár Pál számos klasszikus és kortárs magyar költőt ültetett át angol nyelvre, többek között Ady Endre, Babits Mihály, Csoóri Sándor, Dsida Jenő, Faludy György, Farkas Árpád, Hervay Gizella, Illyés Gyula, József Attila, Kányádi Sándor, Kassák Lajos, Lászlóffy Aladár, Oláh János, Petőfi Sándor, Radnóti Miklós, Szabó Lőrinc, Szilágyi Domokos, Szőcs Géza verseit ismerte meg így az angol nyelvű olvasó. Nemcsak műfordítói, költői munkássága is kiemelkedő. Szeptember 30-án, Budapesten Balassi műfordítói nagydíjjal tüntették ki.

Gabriel García Márquez, aki nagy művelője volt az angol nyelvnek, egyik interjújában azt állította, hogy a *Száz év magány* című regényének Gregory Rabassa fordította angol változata jobb, mint az ő eredeti szövege. Nem magyarázta meg, miért, csak utalt arra, hogy az ő spanyol forrásnyelvével kedvezőbb formát öltött az angol célnyelv stilisztikai, szövegépítési, retorikai adottságai révén, és ez a megvalósítás csakis a fordító tehetségének, szenvedélyes munkájának köszönhető, aki – mint ahogyan Márai

ben csak a forrásnyelv állandó. Ezzel azt sugallta, hogy a fordításnak is van egy relativitáselmélete. A *Halottak napja Bécsben* első fordítása az *I Remain* (Maradok) című, tíz magyar költőt bemutató antológiában jelent meg, míg az utolsó – véglegesnek tekintett angol nyelvű változata – Kányádi Sándor *Contemporary Tense* (Jelen idő) című gyűjteményes kötetében látott napvilágot.

Mielőtt a fordítás mindennapi foglalkozásává lett, saját verseit közölte nyolcvanhét amerikai, tizenegy kanadai, kilenc

Dsida Jenő, Faludy György, Farkas Árpád, Hervay Gizella, Illyés Gyula, József Attila, Kányádi Sándor, Kassák Lajos, Lászlóffy Aladár, Oláh János, Petőfi Sándor, Radnóti Miklós, Szabó Lőrinc, Szilágyi Domokos, Szőcs Géza.

1997-től kezdve Sohár Pálnak huszonhét fordításkötete jelent meg. Aki más nyelvre ültet át irodalmi szöveget, az igencsak tudja, amíg el nem készül a mű, hány egyeztetésre, levélváltásra van szükség, hogy a célszöveg tartalmazza a forrásszöveg jelentésbeli árnyalatát, lüktetését, ízét-zamatát, hangulatát, a mondanivaló erejét, világosságát. Sziszifuszi munka, csak elhivatott, jó értelemben vett megszállott ember tehet ilyet.

Baráti csörte Makkai Ádámmal

A nemrég elhunyt, kétszeres Kossuth-díjas Makkai Ádám,

kékre színezték. Tehát a fordításban ezt a szót kellett volna használnotok – érvelt Sohár. A sor így nézett volna ki: „it's in the sky's seas she dissolves her bleach”. Ez értelmileg és hangulatilag is jobban megfelelt volna az eredeti versornak. Végül a nyomtatott kötetben csillagos magyarázatot kapott a kékítő: *the old-fashioned European ancestor of modern liquid bleach*.

Sohár Pál 1936-ban született, 1956-ban, a magyar forradalom idején vándorolt ki az Egyesült Államokba, ott filozófiából diplomát szerzett, de végül nem a katedra mögé állította a sors, hanem egy kutatóintézetben dolgozott egészen nyugdíjazásáig. Első fordításkötete 1997-ben jelent meg, a csikszeredai Pro Print Kiadónál *I Remain* (Maradok) címmel. Tíz erdélyi költő: Farkas Árpád, Ferenczes István, Hervai Gizella, Kányádi Sándor, Király László, Lászlóffy Aladár, Magyar Lajos, Markó Béla, Szilágyi Domokos, Szőcs Géza verseit tartalmazza ez a kis antológia. Ezt huszonhat kötet követte. Melyikre volt a legbüszkébb? Sorrendben talán a Faludy György-, Kányádi Sándor-, Farkas Árpád-, Szőcs Géza-, Mezey Katalin-kötetekre. Kányádi Sándorral például évtizedekig levelezett, kért magyarázatot

egy-egy verssorának a megértéséhez. Többször voltam szemtanúja beszélgetéseiknek, apróbb vitáiknak, a két költő eszme-futtatásainak. Kányádi, aki maga is sokat fordított, egyszer azt mondta Sohárnak: „Sohasem kell elsietni a vers átültetését egy másik nyelvre. Nekem két évembe került, míg Ion Barbu román költő és matematikus egyik rövid, aforizmaszerű versének fordítását befejeztem. Lehet, neked soknak tűnik, Pálikám, de ennyi időre volt szükségem, hogy éjjel is álmodva a szöveggel, nyugodt lélekkel, örömmel jöjjenek pontot tehessek a szöveg végére.”

Mivel négy angol nyelvű könyvem gondozta és jelentette meg, én is elmondhatom, hogy Sohár Pál alapos munkát végzett. A kanadai Exile Editions kiadója, Barry Callaghan, a torontói York Egyetem nyugalmazott angol irodalom professzora, miután elolvasta regényemet, a *Far from Nothingot*, azt mondta: – Ez kitűnő munka. Angol nyelven írtad? – Nem – válaszoltam. – Sohár Pál amerikai költő fordította.

Végezetül hadd említsem meg, idén jelenik meg a Széphealom Könyvműhely gondozásában *In Memoriam Vitae* címmel, immár magyar nyelven, Sohár Pál verseskötete.

Fotó: Lukács Eszter

Kányádi Sándor és Sohár Pál

Sándor *Mágia* című novellájában elmondta, nemcsak az író alakítja szereplőinek a sorsát, hanem azok is hatással vannak az övére – a fordítás aktusában befolyásolta, formálta az eredeti művet.

Sohár Pál is hozzá hasonló műfordító. Munka közben ő nemcsak értelmez, hanem az angol célnyelv szemantikai, kognitív és nyelvi adottságait, lehetőségeit is felhasználja: mérlegel, összehasonlít, válogat a legnagyobb művészi hatás elérése érdekében. Egy beszélgetésünk alkalmával arról számolt be, hogy Kányádi Sándor *Halottak napja Bécsben* című versét öt változatban fordította le, mert furdulta a kíváncsiság, hogy eltérő lelki és fizikai állapotban miként értelmezi angol célnyelven ugyanazt a magyar forrásszöveget. Miként hat egyik ismerv a másikra, miköz-

angliai, francia, osztrák, magyar, holland, cseh nyomtatott és digitális irodalmi lapban, és majdnem ugyanezek hozták a fordításait is. Volumenében és mennyiségében is elképesztő teljesítmény.

32 magyar költőt fordított le

„Akinek nem jelennek meg az írásai minél több irodalmi lapban, annak nincs kredite” – mondta egyszer Kányádi Sándornak, akinek összesen nyolc kötetet fordított, hetet angolra és egyet spanyolra. Később pedig a legtöbb kiadványban, amelyek fordításokat is közöltek, klasszikus és kortárs magyar költők verseit publikálta. A névsor rendkívül gazdag, harminckét magyar költőt tartalmaz, köztük Ady Endre, Babits Mihály, Csoóri Sándor,

aki a magyar költők híressé vált angol nyelvű kötetét szerkesztette és jelentette meg – *In Quest of the „Miracle Stag”: The Poetry of Hungary* (A csodaszarvas nyomában: magyar költők antológiája) –, számtalanszor beszélt a hosszú éveken át zajló fordítói munkájáról. Az említett antológiában József Attila 1934-ben írott, *Mama* című verse két – Vernon Watkins–Makkai Ádám és Peter Zollman – átültetésben olvasható. A vers utolsó két sora így szól: „szürke haja lebben az égen, / kékítőt old az ég vizében”. A kékítőt ’blue’- és ’bluing’-nak fordították, panaszkodott Sohár Pál kollégájának, Makkai Ádámnak. A régi kékítő nem volt más, mint a mai angol nyelven a fehérítő „bleach” – csak abban az időben, hogy megkülönböztethető legyen, véletlenül se kóstoljanak bele,

Sohár Pál

ÁRAMSZÜNET

(POWERLESS)

Áramszünet van, s én, akár egy hajléktalan, háztartási gépeim kismizmizettjeként, a szekrény alsó részéből elészedegetett rongyokba burkolózva „csövezek” tulajdon házamban.

Az egyik sarokban gubbasztva meleget, fényt és vizet esdek, hogy lelkem keserű arcát megmoshassam, könyörgök a háznak, hogy fonja körém karjait, otthonosítson, legalább egy szelet pirítóst, egy csésze forró teát, ha adna, mielőtt még a szó, az elektronikus szavakkal együtt, belém fagyna,

mielőtt még ezeket a kihunyt zöld szemű döglött masinákat fölhalmoznám a nappali közepén s alájuk gyűjtanék. A lángok majd észre térítik ezt az elridegült házat.

Kányádi Sándor fordítása

Ady bárkái

Nem fognak a bárkák utolérni, a kezemből tépett szárnyak nőnek, csillagok zuhognak azokon a vizeken, ahol egyszer a habok csókolóztak a hullámok alatt.

Fekete Vince

(Tó)

Éjszakai út az üres városon át, fények, fák, gyér forgalom, aztán emelkedő valahová. Valami teljesen szokatlan, ismeretlen épület, szocialista tömb, mint itt szinte mindenik nagyobb városban...

Olyan a szemed, mint a tó, a lábad meg, a lábad, arról inkább ne beszéljünk. Három nap és három éjszaka teljesen mozdulatlanul. Húgyszag, fekáliaszag, jövő-menő, hangoskodó, telefonáló, intézkedő, sürgölődő-forgolódó emberek. Aztán becsúsztatják az ágy alá az aprócska edényt. Hallja a mozaikpadlón a fém csikorgását.

De előtte újra és újra a széles, lejtős út, ahogyan ereszkednek be pár nappal ezelőtt, a városba érkezéskor. Aztán megint az éjszakai sugárút, amikor viszik. Kérdések és válaszok. Reménykedés, valami fény. Elcsukló hang a telefonban. Ne sírj. De te se. Jó-e ne!

(Test)

Rendkívül finom, sötét rezgés, ami tompítja a fényt, a mindent bevonó fehérséget. Majd megszűnik a villódzás, helyébe tömör, moccanatlan fehérség lép, mintha vazelinrel vakolták volna ki a szemhéja belső felét.

A színes, korszerűen felszerelt, barátságosnak tűnő épület átvált szürke, színtelen építőteleppé. A lift valamiért nem jön. Várni kell. A hölgy az ágy végénél tekintetét, arcát vizsgálgatja, közben csócsálja a száját, szívja a fogát. Ég a villany az ötödiken, a tízágyas szobában öten, két idős hölgy egymásnak lábtól. Jobbjukon, baljukon egy-egy idős férfi. Plafon, falak, folyamatosan égő villany. Tevés-vevés, szarszag, átható pisibűz. Testében meleg, erős áramlás, ami elmosza ezt az ént, a test érzetét.

Az üres ég kékjének és a mozdulatlan park zöldjének találkozásánál összesűrűsödő, enyhén csillámló fénysáv az emeleti ablakból.

(Bájpász)

Olyasmi ez, mint amikor két gumicsövet egymáshoz csatlakoztatnak, és a kettőt összekötik valamivel. Csak gumicső helyett két eret képzeljen el... Mutatja:

a köldök fölött, a mellkas alól kezdődik, és le, egészen az ágyékáig tart; a két combján egy-egy félarasznyi heg, jól látszanak mindenütt a varratok nyomai. Nyolcórás műtét, de semmit sem érzel. Elalszol, és kész; csak másnap ébredsz.

Két hónap múlva, bélcsavarodás miatt, orvosi műhiba következtében, újra fel kellett vágják, mondja. Akkor eljutott odáig, hogy leugrik a kilencedikről. Ha egy Piatra Neamți-i férfi nincs, aki az utolsó pillanatban visszatartsa, megtette volna.

Mit akarsz, ember? Mért nyitottad ki az ablakot? Mint egy megveszszözött bőrfelületen a dagadások hurkái, futnak végig a vékony, vörös, szederjes nyomok.

Magyary Ágnes

BALLADA AZ ÉRZELMEK LOGIKÁJÁRÓL

Ha félünk a magánytól, arra a legjobb orvosság, ha egyedül maradunk. Mert minek emberi társasággal növelni egyedül-létünket?! És nem igaz, hogy mindegyre ugyanazt kell át-élnünk, hiszen kétszer nem tudunk belelépni ugyanabba a folyóba, mivel az ember úgy változik szüntelen, hogy közben ugyanaz marad.

Bátorra lett papucsférj? Pipogya házisárkány? Elvégre nincs nagyobb izgalom, mint az unalom. Ettől örül meg az ember: a mindennapok lassan gyorsuló rutinjától. Mert lehet idegesítőbb, mint amikor előre tudjuk elkövetkező életünk összes álmomását lépésről-lépésre? Nincs olyan jól strukturált elme, amelyet a pontról pontra megtervezett mindennapok nem csavarnának fel, mint feleslegesen a nappaliban terpeszkedő szőnyeget – sarokba vele, nincs többé hasznunk belőle. Mert minél boldogtalanabbak vagyunk együtt, annál jobban ragaszkodunk egymáshoz.

Majd cafatokban lóg a boldogságunk a reménytelenség hangtalan kifeszített húrjain. Hiszen a zene némaság, amely betölti a lélek racionális hézagjait. Elvégre a lélek a hiátus

miatt tud fájni. A teljes hiátus miatt. Ilyetén formán, amikor az ember teljesen üresnek érzi magát, valójában ezt nem érzi, hanem artikulálja.

Amit artikulálunk, ahhoz kell a nyelv. És ha kell a nyelv, az nincs meg hiátus nélkül. Ezért jobb, ha nem is mondunk semmit. Minél többet beszélünk, annál rosszabb. Persze az sem jobb, ha érzünk. Nincs az érzéseknél csalfább áruló. Még a szavakon is túltesznek. Ebben az a logika, hogy nincs logika: így én érzek, ő beszél.

A férfi és nő kapcsolata nem a szerelemről szól, hanem a kiszolgáltatottságról. Kockázatbecslés. Ötven százalék, hogy boldogok leszünk, és ötven, hogy nem. A játékosoknak van szisztémája. Mert mindenki nyerni akar. Két eset van, amikor nem hagyjuk abba a játszmát: ha nyeresre, vagy ha vesztesre állunk. Nyerni viszont csak akkor lehet, ha teljesen elveszejtjük önmagunkat. Ez senki sem akarja. Ez a csapda. A biztonság veszélyes.

Amikor azt hisszük: ennél szilárdabb talajon már nem is állhatnánk, annál törekenyebb burokban lebeg a létünk. Ami általában törik is – amint lehetséges. Csak alkalom kell hozzá.

Az úgy jön, hogy közben megy is. Pont, mint az érzelmek. Mert csak a békével lehet háborúra felkészülni.

De mi van azzal, akinek so-sincs békessége? Az hogy fogja elviselni a közelgő hadviselést? Mert amikor lőnek, a fegyver néha – vagy mindig – visszafelé sül el. Minél jobban ágyúzod a másikat, annál több golyóbist hajítasz magadra. Mert az élet olyan állandó harc, amely nem halad sehova, mégis mindent ez mozgat. Mert lehet birkózni a széllal vagy az éjszaka sötét árnyaival, a lélek zegzugai minden esetben erősebbnek bizonyulnak a legkidolgozottabb karizomnál.

Hiszen az éhség irányít minket. Szeretetéhség? Nem a test hiánya – zabáljunk vagy koplaljunk bármennyit –, hanem a szív sóvárgásai. Zsíros cubák vagy simogatás? Omlós kuglóf vagy ölelés? Babérleveles krumplileves vagy kedves szavak? Mert ahol nincs szeretet, ott pokol van. De bűzlik a szeretet, mint az alvilág, ahol a Sátán – aki közismerten nem érez semmit, de legalább ebben következetes – érzelmekből és győztes csatákból kotyvasztja az eltökélt esendőséget.

Kövek (rézmetszet)

vers

Halmosi Sándor

Ha kiállsz

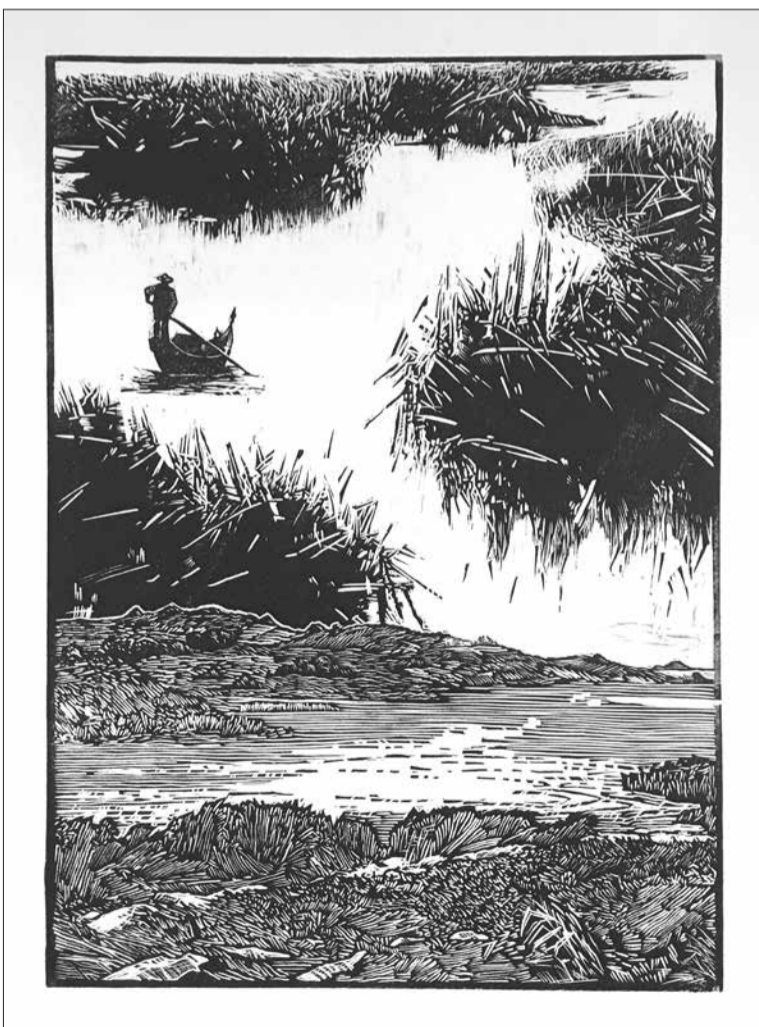
Ha kiállsz, kitakarod a lényeket.
Ha nem állsz ki, eltakar.
Nem érzed már az ízeket,
kilátszik a minden horpasza.
Csak ezt látod már, ezt a bemélyedést, mely
oly jellemző a bőség és a telített hiányok korára.
Csak nézed a horpadást, és fáj.
Nem tudod, mi az a minden.
Nem érdekel már, hogy a csend miféle.
Ahol a nevemben hárman összegyűlünk,
sokan vagyunk. Sok éhes száj.
Csepeg a nyálunk, imádkozunk.
Folyton kitakarjuk a lényeket.

Az a váz

Azon a vázon gondolkodom én is,
már napok óta, és a csontfehéren.
Meg a sok másolaton, amiben élünk, ami
szintúgy fehér-fekete. Dagerrotipszürke.
Az a rozsdászöldesbarna. Mint a régi katonai
térképeken a lélektelen táj. Mint a salgótarjáni
gyár kopottasan is gyönyörű elmúlásfala.
Mint lent, Palicson, Ottó rajzai. Mint a Neretva,
ahogy a sziklák, a szufi kolostor, a mostari híd,
Međugorje közelsége után a deltában szétterül,
megadja magát, és belefolyik a kékbe, ami nincs.

Az a csata

Az a csata nem ez a csata.
Ezt magaddal vívod.
Te halsz bele, te fosztod meg ruháidtól
magad, te adod meg a kegyelemdőfést,
ha hörögsz. Rajtad bukik el az írott
történelem. Meztelen vagy, de csak rajtad
van korona és páncél. Mindkettő lehúzó.
Mindkettő felemel. Messziről nézed.
A másik táborból, ami nincs.

Olasz emlék (fametszet)

Zoli bácsi (rézkarc, 2020)

Lajtos Nóra

növés

benövés

olyan fájdalmas tud lenni az elválás,
mint a nagy lábujjaim húsába belenőtt
köröm. szúr és nem lehet hozzáérni,
ég is, mint az utolsó behatolás után.
lepkeszárnyakra gondolok olyankor,
hogy elviselhetőbb legyen mindaz,
ami velünk történik, de egy éjjel
végképp eltűnsz, s magaddal viszed
sírásból bedagadt szemem szarkalábait.

kinövés

először a jobb emlőmön észleltem,
kicsiny bőrgombolyag volt, nem zavart
különösebben, csak a kirágott mellbimbóim
sajogtak bele az éjszakába. majd a bal
petefészkemen is jelentkezett a fibróma,
azt csak a monitoron láttam, a kinövést,
hogy hogyan került oda, nem tudták
megmondani, de a bikinivonalnál is
találtál egyet, akkor féltem, hogy az
majd elrákosodik, mint nagyanyám
gyomra, úgy szállok utána a túlvilágra.

lenövés

a hajtöveknél látható lenövés olyanok,
mint a járdaszegélyeknél otthagyt,
elszáradt fűcsomók. igénytelennek
látszom olyankor, amikor három hétig
hagyom lenőni a festéket a hajamról.
mindig azt mondd, téged nem zavar
a lenövés, de azért megkérdezed,
vettem-e hajfestéket, amit anyám ken
fel rám, amíg ki nem fordul kezéből
majd egy szép napon a festőecset.

felnövés

a felnövés a felnőtté válás egyik
ismérve, én nem tudom, felnőttem-e
hozzád, vagy csak utol akarlak érni,
ezért írok könyveket, mert az mégis
csak amolyan felnőtt dolog, de
neked nem ezért kellek, tudom,
a testem velőjét ízleled, és nem
szereted, ha sírok, amikor érzem,
nem vagy velem, csak mellettem halsz.

magnövés

nem tudom, mikor nőttél meg, kislány,
de százhetvenkét centi vagy és negyvenötös
lábaddal lépdelsz a világban, tizenhárom
évesen. szeretem, hogy ilyen erős nagyfiam
van, és azt is, ahogy beszél hozzám, a hangját
a telefonban már öblösebbnek hallom, tudom
visszatarthatatlan ez a magnövés, de azért
éjjel még betakarom a lerúgott paplanjával,
és vizet viszek neki, amikor szól, hajnalonként.

összenövés

összenőttünk, mint az ikrek, pedig hat év
korkülönbség van közöttünk. te mindig anyánk
pártjára álltál, én az apánkéra, így tartottunk
a családban súlyegyent. nem siettel, mégis
utolértél, előbb lettél doktor, mint én, gyakran
engem cipeltél válladon, olyankor nehéz
lehettem, mint egy teli hordó, de nem engedték
el egymás kezét sokáig, úttalan utakon is együtt
mentünk, míg nem belénk nem oltotta magát
a szerelem rózsafája és ki nem teljesedett bennünk
az isteni szeretet.

SZÜLŐFALUJA ŐRZI AZ EMLÉKÉT: MÁRTON ÁRON

Péter Beáta

Isten szolgája, Márton Áron 1896. augusztus 28-án született Csíkszentdomokoson, a Gyulafehérvári (Erdélyi) Római Katolikus Egyházmegye püspöke volt 1939-től 1980-ig. Szülőfalujában a püspök iránti tisztelet jeléül múzeumot hoztak létre 2010-ben, halálának harmincadik évfordulóján.

A Márton Áron Múzeum a csíkszentdomokosi katolikus templom mellett található, az egykori egyházi iskola épületében. A három teremben a püspök életútját, munkásságát mutatják be a huszadik századi Erdély változó történelmének (ellen)fényében. A kiállítás huszadik századi időutazásra, elmélkedésre és kérdésselvetésre invitálja a látogatót, körüljárva Márton Áron életének „titkát”: miként válhatott egy egyszerű parasztfiú korának éleslátású, nyitott szívű és csalhatatlan igazságérzetű szellemi, lelki vezetőjévé, sokak számára egyedüli tájékoztató ponttá a homály évtizedeiben – olvasható a múzeum honlapján.

Lázár Csilla, a múzeum vezetője

Lázár Csilla, a múzeum megálmodója és vezetője kalauzolt végig a kiállításon, és egyben elmondta, fiatalként ő sem volt tisztában a Márton Áron által képviselt életszemlélet mibenlétével, fontosságával:

– Középiskolás korom óta olvastam Márton Áronról, de az megint más volt, mint amikor módszeresen kezdtem olvasni később az életrajzokat, és főleg az életrajzok függelékeként kiadott szövegeket. Mai napig számomra az hat a legerősebben, amit a püspök írt, és nem, amit róla írtak. Amikor elkezdtem olvasni az életéről, felöltött bennem, hogy ahogyan én nem tudtam sokat a munkásságáról, ugyanúgy sok ember számára szintén ismeretlen a műve. A fiataloknak egy panel, egy kiüresedett név. Az idősek még találkoztak vele, nekik egész más a viszonyulásuk. Itt, Domokoson is megvolt az ő tisztelete, a plébániatemplom, a köztéri szobrok, az iskola az ő nevét viseli stb., de szerettem volna, hogy legyen egy olyan hely, ahová ha valaki eljön, meg tudja érteni valamennyire, hogy miért volt ő nagyon fontos. Voltak ugyan pragmatikus kétkedők, hogy ezt vajon hogyan lehet majd fenntartani, de nagyon

sokan mellém álltak, kezdve a helyi közbirtokosságtól (amely az első finanszírozásokat adta) a plébánián át (az épület egyházi ingatlan) az önkormányzatig (amely az akkori felújításokba besegített). Jelentős segítség volt a magyar kormány támogatása, amellyel el lehetett indítani a múzeumot.

A kiállítás elején a XX. század eleji Csíkszentdomokos hangulatát idézik meg korabeli fotók által, köztük néhány Márton Áron családjáról készült. Itt kap helyet egy makett a Márton-portáról, valamint a plakátokon a gyerekkorához, szülőfalujához kapcsolódó visszaemlékezéseit olvashatjuk.

Az első terem a gyermek- és fiatalkori éveket, Márton Áron tanulóéveit mutatja be, azt, hogy miként formálódik a váratlanul lesújtó háború és impériumváltás okozta új történelmi helyzetben a fiatal pap egyénisége, és miféle élethelyzetek készítik fel a püspöki feladatokra, melyekkel mindössze negyvenhárom évesen kell megbirkóznia. A második terem a szocializmus időszakát, míg a pincében lévő a börtönök borzalmait idézi.

Annyi anyag került, hogy muszáj volt felújítani

A 2012 óta minden évben megszervezett Márton Áron-konferenciának köszönhetően, valamint a püspök boldoggá avatási folyamata kapcsán a kutatók és gyűjtők jóvoltából sok új információ és képanyag került napvilágra a főpapról, ezért a kiállítást 2018-ban teljesen felújították, átalakították.

Ekkor került be a gyűjteménybe az a négyperces kisfilm, amely Márton Áron püspökről készült 1972-ben. Ennek a története, ahogy a székely mondaná, nem semmi:

– Évekig azt mondtuk, hogy Márton Áron püspök a film évszázadát élte végig, de még sincs róla mozgóképek. Aztán felbukkantak töredékek, egy amatőr felvétel egy borszékeni bérmálásról, aztán Zágonyi Balázs filmjében egy rövid snitt a püspökszenteléséről. 2018-ban került elő ez a film, amelyet egy málnási születésű fiatalember, Zsigmond Zsolt készített a málnásfürdői kápolnamegáldásról és a mikóújfalusi vizitációról – mesélte a múzeum vezetője.

Megtekintettük az iskoláiról szóló fotókat és szövegrészleteket, az első világháborús képeket és különböző tárgyakat. Egy asztalon Márton Áron Erika márkájú írógépe van kiállítva,

A Márton Áron Múzeum állandó nyitvatartással működik

Fotók: Pinti Attila

előtte egy interaktív tábla, amelyen egy Szőrényvárból írt, Majláth Gusztáv Károly püspöknek címzett levele olvasható. A szöveget Bogdán Zsolt színész tolmácsolásában meg is lehet hallgatni. Egy interaktív térképen azt lehet végigkövetni, hogy hol teljesített papi szolgálatot, vele szemben a kolozsvári éveket idézik meg, öntött kerítésdarabbal és korabeli fotókkal. Látható itt egy felvétel Dsida Jenő esküvőjéről is, amelyen Márton Áron volt az esketőpap.

Püspöki ereklyék

Tovább haladva a püspökszenteléssel kapcsolatos anyagokat ismerhetjük meg, megnézhetjük a kiállított püspöki ornátust, majd a második világháború időszakát megidéző részek következnek. Itt állítottak ki egy valóság nagyságú képet is a püspökről, amely előtt fotózhatunk (szelfizhetünk) is.

A második terembe szintén a felújításkor került bele az a szekrény, amelynek ajtajait nyitogatva a püspökhöz kapcsolódó tárgyakat, és ezeken keresztül történeteket ismerhetünk meg.

– Eredetileg nagyon kevés tárgyunk volt, mert a végrendeletében ő kérte, hogy a személyes tárgyait a papok és a papnövendékek között osszák szét. Ezekből a tárgyakból érkeztek be hozzánk, például a cipője vagy egy gyertyatartó, amelyik a ravatalnál a lábánál volt, ezt egy temesvári pap bácsi hozta nekünk. A karóráját Zetelakáról kaptuk. Próbáltunk itt mikrotörténeteket összeállítani, például a Kányádival vagy a Domokos Pál Péterrel való barátságát, a Tamási Áronnal vagy a szociális testvérekkel kapcsolatos történetet.

A kiállítás egyik részén a Securitate Irattárát Tanulmányozó Országos Tanács (CNSAS)

levéltárában található megfigyelési anyag, illetve az ebből készült, részben digitális, részben nyomtatott dokumentumok tekinthetők meg, Vatikánból küldött, a püspökhöz soha meg nem érkezett levél, besúgóí jelentések, lehallgatási jegyzőkönyvek.

A börtönöket idéző pincében interaktív elemként egy dobozt helyeztek el, amelyen egy apró lyukon lehet bekukucskálni, mintha egy börtöncellába néznénk be: Márton Áron le tartóztatásakor készített képet tettek ide.

– A kiállításba még bekerült a koporsófedője. 2016-ban vették ki a kriptából a koporsót, akkor készítettek egy kőszarkofágot, és ezt nem tették vissza. Ez alatt a koporsófedél alatt nyugodott 36 évig a püspök, és ezt megkaptuk ajándékba – mondta el a tárlatvezetés végén Lázár Csilla.

A Márton Áron Múzeumot a Márton Áron Egyesület Csíkszentdomokosért, Csíkszentdomokos Önkormányzata és a csíkszentdomokosi Római Katolikus Plébánia közösen hozta létre nagylelkű támogatók és készséges közreműködők segítségével.

ott voltunk

GRÓF SZÉCHENYI ISTVÁN SZÉKELYUDVARHELYEN

A „legnagyobb magyarként” emlegetett államférfi születésének 230. évfordulóján, Székelyudvarhelyen az Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetsége részéről Komoróczy György, valamint az Erdély Magyar Irodalmáért Alapítvány részéről Bálint Tamás koszorúzták meg szobrát.

Széchenyi István irodalmi, gazdasági, politikai munkásságán kívül jelentősek a magyar nyelv fejlesztésére, kiművelésére tett lépései. 1830-ban megjelent, *Hitel* című könyvében így vall a nemzet és a nyelv elválaszthatatlanságáról: „Az egészséges nemzetiségnek pedig egy fő kísérője a nemzeti nyelv, mert míg az fennmarad, a nemzet él, de ha az egyszer elnémul, akkor gyászfüzt terem a hon, mely a voltakéért szomorúan eregeti földre csüggedt lombjait.”

vers

Nagy Milán László
Brassó-ciklus

Az utazás

Úgy hittem, az emeletes ágyon alul
el tudok aludni. A vihartól
rázkódó vonattal nem számoltam.
Talpam az ablaküvegen, kezem a földön.
Hogy szenvedne apám a keskeny fekhelyen,
a felső ágyon anyám mocorog nélküle.
Az óvárosban tett séták idilli képe cserélődhet
lakatlan lakására, ruhák, egyéb holmik
átválogatása vár rá. Megtalálni elveszettnek hitt
tárgyait régi szobájában, elolvasni rég halott
ismerősének jókívánságát a Gulliver címoldalán.
Visszarepülni a korba, ahol annyi idős
volt, mint most én.

A megérkezés

Minden ugyanolyan. Az állomás
csilingelő hangosbemondója, aluljáró
vibráló fényei, beszabaduló galambcsapat,
vároban terjengő fémes szag. Emberek
viszont sehol. A parkolóban, a szürke ég alatt
mosolyogva várnak a keresztszüleim.
Milyen volt az út, kérdezik, hosszú és fárasztó,
felelem. A kocsni csendjében a babonára
gondolok, hogy az emberek lelke galamb
képében hagyja el a testet és száll a mennysországba.
Hirtelen megértem, miért van velük tele a
pályaudvar.

A találkozás

A járókeretet megpillantva aggódni
kezdünk, aztán feltűnt gazdája,
egy kalapos öreg úr. Téged két nővére
kísér, alig látszol ki közülük, a vártnál
is apróbb vagy. Bizonytalanul lépkedsz,
tekinteted a földre szegezted. Miután
észreveszed, hogy mi is itt vagyunk, csüngsz
rajtunk, mint egy kisgyerek. *Másképp, hogy
vagytok* kérdezed, ha elakad a beszélgetés.
Mindannyiszor azt feleljük, hogy *jól, minden
rendben van*, erre te, *csak egészség legyen,*
más nem számít, válaszolod. Hosszú évek
után újra a sírás határán vagyok. Tőlünk
nyolcszáz kilométerre számodra teljesen
közömbös emberekkel vegetálsz.
Legalább gondodat viselik, mondom
és elköszönök.

A vacsora

Gyakran olvastam fel mesét a
keresztszüleim gyerekeinek, most ide-oda
furikáznak egy szürke Opelrel. Pizzázni visznek,
hogy bepótoljunk valamennyit a kihagyott öt
évből. Én angolul, a fiúk románul rendelnek,
egymással magyarul beszélünk, nem
csoda, hogy a pincér össze van zavarodva.
Fesztelenül, hangosan gesztikulálok,
mint aki tudatában van, az őt
körülvevő emberek valószínűleg
most látják utoljára, hacsak nem
költözik egyszer a városba, vagy
lesz nemzetközileg ismert énekes.
Újra és újra szóba jön T. motorbalesete.
Pár napja jött ki a kórházból, hegekkel,
varratokkal a testén, de alig várja már,
hogy a kanyargós, hegyi utakon repesszen.
Tizenhét évesen pénzügyi tanácsokat
oszt az iskolájában, tudja, mit szeretne a
jövőjével kezdeni. T. bátyja orvosnak
készül, filozofikus alkat, sokat társalgunk
Istenről, a hiányáról, oktatásról,
nőkről és, hogy mitől olyan jó és olcsó
errefelé a sör. A visszaúton elégedetten
nézem az autóból a macskaköves utcákat, a téren
korzózó tömeget, míg elől a két T. felfokozott
állapotban beszél a mellettünk elhaladó
kocsikról. Tervekkel, lendülettel vagyunk tele,
ki másnak jutna eszébe, mint nekem, hogy ez az este
nemsokára véget ér, lassan indulunk haza, a
határon túlra, ki-ki a saját csendjébe.

A templom

Teraszról figyelem az alattunk
elterülő várost. Újonnan felhúzott
lakótelepek, iskolák, parkok, piros háztetők
közül kitűnik a Fekete templom. Gyerekfejjel
megrémisztett a sok buzgón imádkozó
ember a buszon. Mi vész helyzetben
fordultunk a Mindenhatóhoz, keresztet
pedig akkor se vetettünk. Egyszer egy
rózsafüzérárus vénasszonytól is
sírógörcsöt kaptam. Az ilyen emlékek
tartanak távol attól, hogy megtapasztaljam,
milyen törekeny és apró vagyok Isten
hatvanöt méter magas házában, amit nem
is tűzvész, hanem különböző egyéb környezeti
hatások feketítettek be.

A hazaút

Még egyszer utoljára felébreszt Hacsí, a gombszemű
kutya, omlettet eszünk a valószínűtlenül
sárga házi tojásból, kitoljuk az előszobába
a poggyászokat, vetünk egy utolsó pillantást
magunkra külön bejáratú fürdőszobánkban.
Pár hajszálunkat, illatunkat, kezeink lenyomatát,
beszédünk visszhangját itt hagyjuk, de hamar
elfelejt a lakás, hiszen ideje se volt megjegyezni
minket. Innen minden megtett méterrel
távolodik Brassó, közeledik Szolnok.
Hajnalodik, a változatos tájat lassan felváltja a síkság.
Minden sejtelem oda, minden újra ismerőssé válik.

novella

MIKRONEMZET

Egy reggel úgy döntött, többé nem kel
fel az ágyból. Belegondolt, vajon há-
nyan ébrednek így, azután mégis erőt
vesznek magukon, belebújnak a papucsba,
és megkezdik az értelmetlen
kötelességek sorát elvégezni. Átfordult
a másik oldalára, és próbált vissza-
aludni, nem mintha lettek volna nor-
mális álmai, már ott is minden kopár
volt, kifejezéstelen, steril.

Felesége, Nelli rontott be a háló-
szobába. Felhúzta a redőnyt, kitérte
az ablakot, átszaladt a nappaliba és
csinált egy kis keresztzuzatot. Med-
dig döglesz, mordult rá. Amikor látta,
hogy ez sem eléggé meggyőző, bekap-
csolta és felhangosította a televíziót.
Félmillióra emelkedett a hazai fertő-
zöttek száma, két kutató szerint labor-
szökevény a koronavírus, üvöltötte a
tévé. Mióta a járvány tartott, felesége
mintha élvezte volna a helyzetet, úgy
viselkedett, akár egy börtönparancs-
nok. Rázárta a tizenkét ponton záró-
dó cellaajtót, és válogatott kínzásokat
eszelt ki. A legtorzabb és legpatologi-
kusabb oldala került a felszínre, elsza-
badult a pokol, mint a stanfordi börtön-
kísérletben. Elválni sem lehetett
tőle, a nevének volt a vagyona.

Attól, hogy csődbe mentél, nem kel-
lene egész nap fetrengeni, mint egy
disznó. Viselkedj ember módjára, öl-

tözz fel, vidd ki a szemetet. Erre sem
vagy képes?

A férfi fejére húzta a takarót, be-
tömte a fülét a párna alatt talált, gala-
csinná morzsolt papírsebkendővel.
Próbált ellazulni. Úgy képzelte, hogy
az ágy az ő magánszigete, amire nem
vonatkoznak a szabályok, ahová nem
jut el a külvilág, a WHO, a mutánsok
és a feleség. Az ágyszigeten béke volt,
mint édesanyja lágy, ringató ölében,
szinte érezte maga körül a puha karok
szelíd szorítását.

Mikronemzet, nem is olyan hülye-
ség, ült fel hirtelen. Látott róla doku-
mentumfilmet, zászló, címer, himnusz
kell, és kész is van a miniállam. Nem
tűnt megvalósíthatatlannak. Lakásuk
területén létrehoz egy monarchiát,
királlyá koronázza magát, és törvé-
nyeket hoz. Akkor aztán ugathat Nelli.
Mivel ő egy személyben lesz bíróság,
törvényszék, ítélőtábla és kúria, még
fel is bonthatja a házasságát, sőt, meg-
vonhatja feleségétől az állampolgársá-
got. Azután humanitárius segílyt kér a
nemzetközi közösségektől.

Teljesen felvillanyozta az ötlet. Mi-
után felesége lement a közértbe, úgy
döntött, nekilát terve megvalósítá-
sának. Felsőrákosi Királyság, ezt ra-
gasztotta ki a bejáratú ajtóra, és egy
kézzel rajzolt, kezdetleges címet,

Hekl Krisztina

párduccal és egyszarvúval. Már csak
a koronázási ékszerek és a ceremónia
volt hátra. Felvette Nelli bíborvörös
fürdőköpenyét, előkészítette a koro-
nát, egy tortaformát, ami pont illett
a fejére. A himnusz kifogott rajta.
Vidám szöveget akart, amiben nin-
csenek olyan szavak, mint balsors
vagy bűnhődés. Abból már volt része
bőven. Egyelőre nem jutott eszébe
semmilyen dallam, csak a fogkrém-
reklám és a Mekk Elek zenéje. Egy
uralkodónak nem kell mindenhez
értenie, majd szerez udvari zeneszer-
zőt. Elhatározta azt is, hogy jól bánik
majd népével, ingyen lesz az internet,
eltörli az adót és a kijárási korlátozást.

A koronázási ceremónia nagyon jól
sikerült annak ellenére, hogy a konyhai
ökörstítés elmaradt. Nelli szokatlanul
együttműködő lett, amikor elővette a
kardot, vagyis a kardként szolgáló, hosz-
szú szeletelőkést. Csak a beiktatási szer-
tartás végét zavarta meg néhány, fehér
ünnepőbe öltözött alattvaló, akik azt
állították, hogy gyaloghíntőt hoztak.

A gyaloghíntőre csak egy kis se-
gítséggel tudott felszállni, nehezen
mozgott a furcsa öltözékben, amit
ráadtak. Az alattvalók sokáig mor-
fondíroztak, hová vigyék I. Lajost. A
Szent Rókus diliosztálya tömve, a SO-
TE-n kovidosokat kezelnek.

Elűszik a Szűnyog-negyed (vegyes technika)

LÉGY ALJAS! (III.)

– részlet a *Miért is éltem?* című önéletrajzi kötetből –

Gazda József

Légy aljas, s akkor a mi emberünk vagy. Duplán, sokszorosan aljas, s akkor még inkább az vagy, még inkább a miénk.

Fokozatosan jöttem rá, hogy az a bizonyos Hajdú Gábor az általuk nekem szánt besúgónév kell legyen. Az 1970. március 30-án keltezett, besúgónak való felvételemet kérő írásban van egy ilyen mondat is: „Szervezetünk felkérésére, hogy segítsen bennünket abban, hogy megismerjünk egyes, a munkánkban felmerülő jelenségeket, a jelölt jóváhagyó választ adott.”

Az lehetséges, hogy ezt válaszoltam, de én első pillanattól abban a hitben voltam, hogy a párizsi útlevelekérvényünkkel kapcsolatos ez a beszélgetés, s álmomban sem gondoltam arra, hogy akkor ott „beszervezés folyik”.

Lélektani evidencia, hogy az ember jó benyomást akar kelteni, amikor egy ilyen horderejű eseményen vesz részt: elzártságunk miatt felfokozottan nagy, egész további alkotópályánk alakulását befolyásolható kérdőjel előtt álltunk, itt dőlt el, hogy kiengednek-e a vasfüggöny mögött megismerni az egyetemes művészet múltbeli és jelenkori értékeit, melyek az életcélunk megvalósításához fontosak.

Majd a következő szöveg: „Megállapítjuk, hogy nevezett Gazda József megfelelő az informátori munkára, széles ismeretségi köre van Kovásznán, Sepsiszentgyörgyön és más helyeken, ami garanciát jelent egy sikeres együttműködésre. Javasolom jóváhagyni azt, hogy Gazda József bekerüljön az informátoraink közé.”

Hogy kinek kellett ezt jóváhagynia, illetve hogy jóváhagyta-e az illető, nem derül ki az adott lapról, csak majd arról, amelyen a listáról való törlésemet is kérik. Én csak annyit tudok, hogy mikor végre – Fazekas Jánosnak hála, illetve az ő segítő közbelépésére (úgy látszik ehhez a „besúgónak való jelölés” önmagában nem volt elegendő) – megkaptuk, azaz átvehettem az előzetesen visszautasított párizsi utunkhoz az útleveleinket, „kísérőszövegként” hozzáfűzte az átadó illetékes szekus, hogy „majd ha hazajövünk, beszámolólt várnak” az utunkról.

Súgd be, és hallgass!

Ahogy hazaértünk, a hivatalos eljárás szerint az útleveleinket le kellett adnunk az illetékes osztályon, Romániában ez volt a rendszer, csak az utazáshoz adták ki azokat, s nem maradhatott az állampolgároknál. Hogy ne vétünk az utasítás ellen, leadtuk a mindkettőnk által aláírt, egy és egynegyed oldalas, géppel írt úti-beszámolómat is, amely tartalmazta (amiként ezt kérték), hogy kikkel találkoztunk vagy alakítottunk ki kapcsolatot, miről beszélünk stb. De az nem ebben a dosz-sziében van iktatva. Egy részlet:

„Utunk célja: tájékozódni a képzőművészeti életben. Modern anyag megismerése, régi múzeumi munkák tanulmányozása. Ennek értelmében, ezt a tervünket igyekeztünk megvalósítani a legnagyobb céltudatossággal. Nappalainkat a múzeumokban vagy a kiállítástermekben töltöttük, esténként várost néztünk. Ismeretséget keveset kötöttünk, ilyenkor is elsősorban szakmai, tehát képzőművészeti kérdésekről beszélgettünk. Látogatásaink tulajdonképpen műterem-látogatások voltak...”

Kovászna, 1970. aug. 14
Gazda József és Gazda Józsefné sk.”

Ennek az általuk kért beszámolómat az ellenére nem sokkal később felszólítást kaptam, hogy ekkor és ekkor legyek a rendőrség X számú szobájában egy beszélgetésre. Nagy meglepetésemre szoba sem került sem Párizs, sem Venece, sem semmi az útról, a művészeti élményeinkről, még az ott szerzett ismeretségeinkről sem, mivel az iskoláról, a tanártársakról érdeklődött az elvtárs. Nagyon

Segíts magadon, s az Isten is megsegít (vegyes technika, 50x70 cm)

kimerített a kérdéssorozata, mert hát mit válaszoljak a sűrű kérdéseire, hogy valójában ne mondjak semmit. Utasított, hogy ne szóljak erről a szoba került kollégáimnak.

Úgy láttam jónak, hogy első lépésként nem haza, hanem a négyemeletes szálloda halljába megyek, akkor oda jártunk – ott-hon még nem lévén készülékünk –, s a pénzbedobós köztelefonról értesítettem azokat, akikről hosszabban és kitartóbban kérdezősködött a szekus. Közölte velük, hogy bár a párizsi útról beszámoltatni hívtak be „a szigorú bácsik”, meglepetésemre nem Párizsról, hanem rólunk, a tanárokról kérdezősködtek, hogy egymás között mikről beszélgettünk. Természetesen én rosszat nem mondhattam, mert nem is tudok rosszat sem rólad, sem másról, csak azért szóltam, hogy tudj erről. Akinek nem volt még telefonja, annak másnap négyszemkőzt „kotyogtam el” a dolgot.

Amikor a szekun kiborultam

Úgy gondoltam, hogy a szeku utasításának be nem tartásával „kettős célt” érek el. Ha megtudják azt a szekunál, mindenképpen jó nekem, mert tudomásul veszik, hogy megbízhatatlanul „kibeszélő” vagyok, s nem tartom be, amit megparancsoltak nekem, emiatt a jövőben békén hagynak. A fő, hogy ez eljusson az ő fülükbe is. A következő „találkozásunknál” – visszszámolva valamikor októberben lehettünk – megint nem Párizs volt a téma, hanem jöttek a csimaz-kérdések, s én mind csak kínlódtam a kiterő válaszaimmal, míg egyszer betelt a pohár, s elkezdtem hangosan kiabálni, hogy hagyjon nekem békét. Engem nem érdekel, hogy

ki kinek a feleségével mit csinál, vagy miről tárgyal, én nem fogok pletykák után figyelőzni. Járjon utána, ha nem hiszi, én az iskolában is mindig dolgozom, színházi bérleteket szervezek, gyűjtöm az előfizetőket a lapokra, műsorokat tanítok a gyermekeknek, engem keresnek a szünetekben is, s ha nem, javítom a füzeteket – házi feladatokat és évharmadi dolgozatokat –, nem dohányzom, nincs amiért üljek a kanapén s pletykálkodjam én is, s ilyen hallgatózásokkal nem vagyok hajlandó foglalkozni, s képtelen is vagyok rá. Aztán hozzáfűztem: „ha megtudom, hogy valaki meg akarja dönteni a köztársaságot, önként fogom jelenteni”, de hogy pletykázások után hallgatózom, azt elutasítom, s kérem, hagyjon engem békén a kérdéseivel.

Tyűj, hogy megbotránkozott az elvtárs! Tudják ők – mondta –, hogy én ki vagyok, s milyen vagyok, de hitték, hogy megtértem, megjavultam, de ha nem, akkor tudják ők is, hogy mit tegyenek velem! Állok elébe – így én –, de úgysem fogok senki után hallgatózni, mert én azt megvetem, s keresem mást erre. Az elvtárs „hitte”, hogy ez csak meggondolatlan volt részemről, amiket itt összebeszéltem, s kitérőt egy újabb találkozásra időpontot, hogy én ekkor és ekkor legyek ott. Erre azt sem mondtam, hogy bű, s azt sem, hogy bá, de a kitérőt időpontban – megvallom: nagy félelmek közepette, hogy ennek mi lesz a vége, de – a megjelölt helyre nem mentem el.

Ez a kategorikusan elutasító megnyilvánulásom valamikor 1970 októberében, lombhulláskor történhetett, a papírjaikon – ahol ezt megemlíti – úgy szerepel, mintha én 1970 és '73 között az „informátoruk” lettem volna. Ezt

csak annyi támasztja alá, hogy az informátorok közül való „kiiktatásom” aktája 1973. január 20-ai keltezésű. De valójában már 1970 őszén tudomásul kellett vennie a velem kapcsolattartásra kijelölt Popa nevű szekusnak, hogy nem vagyok hajlandó együttműködni velük, s többet nem is zaklatott a hívogatásával.

Megmaradtam hát inkább „csak besúgottnak”. Az is gyanús, hogy az állítólagos beszerzésésem március 30-án történt, a kiiktatásom általuk írt „kérelme” 1973. január 20-án, a dosszié létrehozásának dátuma pedig 1971. aug. 8-a (ismétlem, a velük való együttműködést mér 1970 késő őszién kategorikusan elutasítottam, tehát ez a létrehozási dátum is irreális).

De hogy három éven keresztül egyetlen napig sem voltam informátoruk – csak szerették volna, hogy az legyek –, nem említik! Bizonyítani sem tudják. A Jóistennek adtam már akkor s az elkövetkezőkben is hálát azért, hogy volt erőm és bátorságom nem süllyedni le az ő és egész rendszerük aljasságának és alatomosságának a színvonalára.

Feltehetően nekik is kellemetlen volt az elutasítás, nem valószínű, hogy túl sűrűn találkoztak ilyenfélével, hiszen akkortájt félelem ülte meg a lelkeket... Talán ezért késhettek annyit az én esetem ügyvitelükön belüli közvételével (illetve tudomásul vételével), s ennek bizonyosságként Hajdú Gábor besúgói dossziéjának lezárásával. Egyetlen mentességük: nem ütlegettek ezért. De úgy tűnik, ez is csak az én szerencsém volt. Valamiért, nem tudom, miért. Talán az isteni gondviselésnek hála, mely lépten-nyomon ott volt mellettem, óvott, védett, s kísérte az útjaimat.

Gyöngyök (2017, szárazkréta, 50x70 cm)

Sántha Attila ajánlja

LETEHETETLEN KÖNYV

Három prózaíró és kilenc költő verseiből jelentetett meg antológiát a Petőfi Kulturális Ügynökség. Egy olyan kötetet kaptunk kézhez, amely megtalálta az egyensúlyt a több szerzőt felvonultató kötetforma és aközött, hogy mégis széles rálátást nyerjünk az egyes szerzők műveire.

A tizenkét szerző mindenképp a magyar irodalom élvonalába tartozik, köztük többen vannak, akikre jó eséllyel száz év múlva is emlékezni fognak (áll ez a négy felvonultatott pályakezdőre is). Külön öröm az Erdélyi Előretolt Helyőrség számára, hogy két-három kivételtől eltekintve mindannyian közöltek lapunkban. Számomra pedig megtiszteltetés, hogy három itt szereplő szerző indulásánál is bábáskodhattam az idők folyamán (gondolok Szálinger Balázusra, Regős Mátyásra és Marcsák Gergelyre).

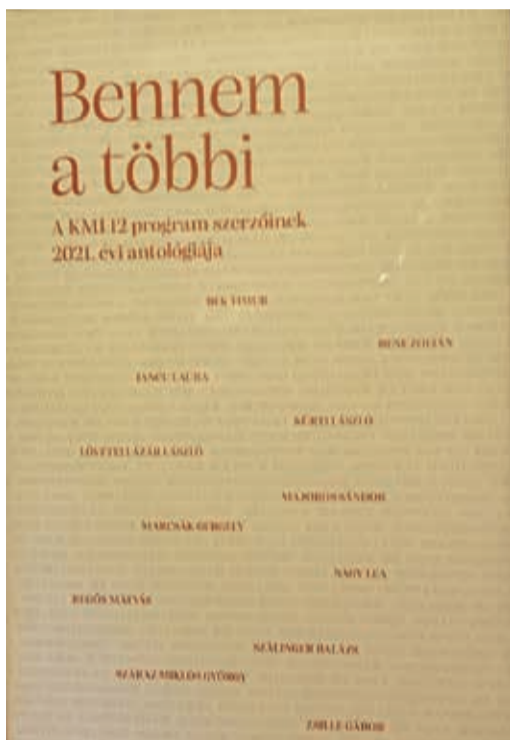
Bék Timurt egy mondatban (nyilván erősen leszűkítve) úgy jellemezhetnénk, hogy észrevesz apró dolgokat, és pillanatok alatt el tud jutni az absztrahálásig. A prózaíró Bene Zoltánnak nagyszerű érzéke van a drámaisághoz, művei egyszerűen beszippantják az olvasót. Iancu Laura verseiben úgy tud beszélni szeretteiről, a rég elhagyott szülő-Csángóföldről, a mindig ott leselkedő rettenetről, hogy mindenek ellenére átsüt az isteni fény. Kürti László sallangmentes, hétköznapi nyelvezetben írt verseiben a képek lüktetnek. Lövétei László László mindvégig megmarad csavaros eszű székelynek, még akkor is, mikor a dérről ír, vagy a világirodalom nagyjai társaságában bóklászik. A délvidéki származású Majoros Sándor a mi kelet-európai magyar, kisebbségi, hazátlan sorsunkról szól hitelesen, a pátosznak még a látszatát is kerülve. A kárpátaljai Marcsák

Gergely balladai tömörségű, gyönyörűen hőmpölygő verseiben ott fújdogál a hideg keleti szél. Nagy Lea gondolkodni mer az életről, irodalomról oly módon, hogy a csintalanság, életigenlés még akkor is átjön, mikor súlyos dolgokról beszél. Regős Mátyásnál egy képzelt vagy valós világban történnek mindenféle csudálatos vagy hétköznapi dolgok, miközben úgy érezzük, a vers rólunk szól.

Szálinger Baláznál a nyelvi képzelőerő elborít mindent, muszáj idéznem is: „A cukormoratórium ideje alatt / Közpénztakák és keretlegények, / Aranyfüljelzős jószág-törmelékek / Édes éveket tartanak.” Szász Miklós Györgyről Kabdebó Lóránttal tudok egyetértően szólni: „Mondatai olyan balladás sodrásúan fogalmazottak, hogy könyve valóban letehetetlen”. Zsille Gábornál a képek úgy csúsznak egymásba, hogy azonnal új értelmet kapnak: „Van ott fenn, északon, van egy kis tó. / A tengertől alig egy órára. / Boltívként hajolnak fölé a fák: / Lengyelország eleven oltára”.

A kötetet végigolvasva maradok azzal a nagyon határozott benyomással, hogy bizony nagy irodalom születik ma a magyar nyelvterületen. Az olvasó pedig lapozzon bele a kötetbe: garantálom, hogy nem fogja letenni.

Bennem a többi. A KMI 12 program szerzőinek 2021. évi antológiája. Petőfi Kulturális Ügynökség, Budapest, 2021

Totem (akril, 50x70 cm)

Czegő Zoltán ajánlja

KAPU ELŐTT A KALAPOT!

Az emlékezés nemcsak takar, de takarít is. Mindkettőt jól kell végeznie, s akkor fontos dolgok nem, csak fölöslegesek tűnnek tova. Lőrincz György székely kortárs író készlet, lám, eme pszichológiai elmélkedésre, miután másodszer is elolvastam *Isten köve* című elbeszéléskötetét. Először tíz évvel ezelőtt, akkor még a Budapestről való visszaköltözéssel foglaltam.

A minden esti olvasási időt jó pár napig kisajátította Lőrincz György. Gondolom, nem én vagyok az első, aki önmagába ríadva fedezi fel, hogy Tamási Áron csodálatos székely nyelve él, emberek! Lőrincz György épenséggel a székelység mindenével méri magát. A próza stílusa, a nyelv sok jellegzetessége ismertet rögvest Tamásira még akkor is, ha Lőrincz uram szöszedete és hanghordozása (mely farkaslaki, atyhai, esetleg fenyőküti is lehetne) ugyanabban a magasságban, de pár évtizeddel későbbi.

Magyarázom barátomnak a csodálatos hasonlóságot. Kezdetben csodálkozva kétkedik, akár egykor én, aztán együtt derülünk, hogy annak örvendünk, ami már valóság. Prózaíró is lévén, magam is örvendezek, hogy él a székely nyelv mind az irodalomban, mind odafenn, Farkaslaka fölött a hegytetőn, a hatalmas Krisztus-szobor mellett a hálaadásokban.

Lőrincz nem teremtett Uz Bencét, ám több ikeríthető prózai székely alakja él e könyvében, és örömmel olvasom, ejtem és érzem a székely nyelvhaszná-

lat csodáit. Magam is székelyül éltem és írtam *Katonabogár* című regényemben, s vallom is váltig, hogy meg lehet tanulni ám a székely nyelvet. De Tamási, Nyirő, aztán Lőrincz György éli ám a nyelv titkait. Nem nagy titkok, legkönnyebb ezt vinni, vinni évszázadokon át, építve,

élve és halva, de legkönnyebb székelynek születve gyönyöríteni anyanyelvként.

Pécsi Györgyi író elemző utószót a könyvhöz. Mikor olvasom, megjelenik előttem a boldog hölgy, ki rajongva ajánlja mindenkinek olvasásra, amit maga fedezett fel a Székelyföld csodái között.

Akik eljárnak Lőrincz György kapuja előtt, bizony megemelik kalapjukat.

Lőrincz György: Isten köve. Válogatott elbeszélések. Pro Print Könyvkiadó, Csíkszereda, 2011

karikatúra

SÁROSI CSABA A FASISZTA KOMMUNIZMUSRÓL

UTCAI VADÁSZ (VÂNĂTOR PE STRADĂ)

Robert Șerban

Akkora volt a hideg, hogy néhány lehulló hajszálam a nadrág szöveteibe fagyott. Teljesen össze voltam zavarodva. Egyetlen rend ruhám volt, az is tengerkék és nyári. A szilveszteri bulihoz pedig decens öltözet illik. Minden hülye tudja, hogy egy multinál az ajánlás (kiöltözésre): méz mázba csomagolt parancs. Alkalmazkodtam hát, felvettem az öltönyt, hozzá fehér inget és esti fényhez illő gránát nyakkendőt. Reggel volt, összekoccantak a fogaim, vacogtam kurta télikabátomban, amelyen vidáman süvített át a mínusz tizenhat Celsius. Sietve igyekeztem a munkahelyre: el ne késsek, s főleg hogy megmelegedjek.

Mikor megláttam húsos lábait, amint lassan mozogva mintha levegőmintát vennének a barna harisnya alól, megráztam a fejem, mint a rajzfilmek menekülésre kész figurái, mielőtt a hihetetlen látványtól elszörnyedve végsebességre kapcsolnának. Megálltam.

Bizonyára, mert már nem hallotta félcipőm kopogását, felém fordította a tekintetét. Iulia volt a könyvelési osztályról. Sarkiróka áncugba burkolózott, amely leért az alacsony sarkú kék csizmáskáig, fején pedig, a tetőn, ugyancsak sarkiróka-sapka vöröslött. Alig tudtam ráismerni.

Mosolygott, és folytatta útját. Őles léptekkel eredtem a nyomába. Jó reggelt, előzött meg a köszöntéssel.

Kézcsókom.

Hideg van.

Á, nem vészes, nyári.

Élénkvorőse rúzsosított ajka Brad Pitt exnejét juttatta eszembe.

Jössz a bulira?

Hát, ha muszáj, kész örömmel.

Ha a karácsonyi buli is kész robot... Szilveszterkor mit csinálsz? Még nem tudom... Majd csak találok valamit... Az utóbbi években szerencsém volt. Tudod, mit mond Marin Preda

egyik hőse: a véletlen murik a legeslegjobbak.

Lehet, de a valóságban más a helyzet.

Jó illata volt, igényes parfüm. Iceberggel szórhatta be magát, gondoltam, és összeszorítottam a szám, nehogy nevessek, mert akkor meghallja, amint összeverődnek a fogaim.

Fázol? kérdezte anyásan.

Nem bírom. Jó, hogy nem havazik is.

Ó, újévre biztosan lehull. A hegyekben leszek, csodás lenne a szilveszteri havazás.

Hát a hegyekben mindig van hó, ott vagány minden...

Igen, de néhány hópehely, épp újév hajnalára...

Majd a cég elintézi, ne izgulj.

Fejét kissé oldalra dűtve kicsintott. Lehet, még ma megoldom a szilvesztert, gondoltam, de erős csaholás vonta el a figyelmemet. Nem túl távol tőlünk gazdija pórázát rángatta egy német dog. A hölgy képtelen féken

tartani, a kutya kitepi magát, és a pórázal együtt hatalmas ugrásokkal érkezik felénk.

Menekülésre fogtuk, de alig tettünk meg három vagy négy métert, a megvadult állat Iulia hátára ugrott, földre döntötte és morogva harapdálni kezdte. Úgy tettem, mintha követ kapnék fel a földről, hátha megijed, hátrahőköl és békén hagyja kétségbeesve sikoltozó kolléganőmet; de vagy nem vett észre, vagy nem is törődött velem, ádázul szaggat-

ta a sarki róka bőréből készült bundát, amelybe a könyvelő nő burkolózott.

A nő fejéhez kapva letéptem róla a rókasapkát, két keményet füttyentettem. A kutya felnézett, rám emelte a pofáját, én pedig teljes erőmből, magas ívben elhajítottam a süveget.

A dög utána. Nekirugaszkodott, valósággal kilötte magát a kocsiútra, és éppen mikor elkapta a levegőben – mielőtt a fagyos aszfalra suppanna volna –, telibe találta egy Audi.

Az egyik tárgyaláson Iulia tanújaként vettem részt, a másikon vádlottként, mint Max halálának erkölcsi tettese.

Fordította Bölöni Domokos

ROBERT ȘERBAN (1970. október 4., Turnu Severin, Szörényvár) román író. Temesváron lakik.

ott voltunk

KIS RÉSZEKBŐL A NAGY EGÉSZ

Csíksszeredában, a Székelyföld Galériában nyitották meg október 1-jén Vorzsák Gyula helybéli képzőművész kiállítását. A tárlatot méltató Zsigmond Márton képzőművész kiemelte, az alkotások között egyaránt vannak benyomásozó, kifejező jellegű és szerkezetteli művek is, de olyanok is, amelyek mindháromat ötvözik. A tizenhét kiállított alkotás nagyrészt ragasztásos módszerrel készült.

„A kollázskészítők népes táborából Gyulát különösen Henri Matisse francia festő ilyen jellegű alkotásai ihlették. E tény példázza a *Tánc* című kép, amely a mozgás dinamikájának plasztikus kifejezője. Ember és természet viszonyát jeleníti meg nagy kifejezőerővel a *Tenger*

című, temperával készült előtanulmány, és az ugyanezt a címet viselő kollázs. A természeti erők tombolása, a beható erőteljes férfialak látványa egyszerre sejteti a leszármazottként, tehát részként, de a nagy egésszel versenyre kelőként is az embert” – mutatta be egyik-másik alkotást

Zsigmond Márton. Mint elhangzott, Vorzsák Gyula számára vonzó látvány a melankolikus hangulatú külváros, de nem kevésbé a természeti táj. Tanúbizonyosság erre a kiállításon is látható *Periféria télen* és *Február* című alkotása, a *Kútba néző csillagok* pedig különös költői telítettséggel bír – magyarázta a képzőművész. „Az én kedves, fiatal képzőművész barátom, Vorzsák Gyula családapaként, tanárként, festőművészként él és folyamatosan teljesít teljes egységben három feladatot.”

Pébé

Mihály Gergő, a Hargita Kiadóhivatal vezetője, Zsigmond Márton képzőművész, valamint Vorzsák Gyula képzőművész és kisfia a megnyitón

LAPSZÁMUNK SZERZŐI

Bálint Tamás (1985, Székelyudvarhely) költő, közgazdász

Bölöni Domokos (1946, Dányán) író, szerkesztő

Böszörményi Zoltán (1951, Arad) költő, író, szerkesztő

B. Tomos Hajnal (1957, Négyfalu) újságíró, költő

Czegő Zoltán (1938, Bukarest) költő, író, újságíró

Fekete Vince (1965, Kézdivásárhely) költő, szerkesztő, műfordító

Gazda József (1936, Kézdivásárhely) író, szociográfus, tanár, művelődésszervező

Gáspár Ferenc (1957, Budapest) író, újságíró

Halmosi Sándor (1971, Szatmárnémeti) költő, műfordító

Hekl Krisztina (1976, Mór) író, költő

Kozma Attila (1977, Kovászna) színész, humorista

Lajtos Nóra (1977, Püspökladány) író, költő, irodalomtörténész, kritikus, szerkesztő

Lázár Balázs (1975, Szolnok) színész, költő

Lövetei Lázár László (1972, Lövete) költő, műfordító, szerkesztő

Magyary Ágnes (1975, Kolozsvár) író, tanár

Miklóssi Szabó István (1977, Sepsiszentgyörgy) író

Nagy Milán László (1998, Szolnok) költő, gyógypedagógiai asszisztens

Péter Beáta (1982, Csíksszereda) író, teatrológus, újságíró

Sántha Attila (1968, Kézdivásárhely) költő, író, irodalomtörténész

Sohár Pál (1936, Budapest) költő, műfordító

Șerban, Robert (1970, Szörényvár) író

Zorkóczy Zenóbia (1971, Székelyudvarhely) színésznő, előadóművész

Lapszámunkat **Siklody Ferenc** (1968, Gyergyószárhegy) grafikusművész alkotásaival illusztráltuk.

Mellékletünk az **Előretolt Helyőrség** lapcsalád tagja • Kiadja az **Erdélyi Média-tér Egyesület**. Cím: RO-410010 Nagyvárad, Mihai Eminescu u. 62/1. • Kiadásért felelős:

Mohácsi László Árpád • Főszerkesztő: **Szentmártoni János** • Felelős szerkesztő: **Sántha Attila** • Szerkesztők: **Bálint Tamás, Muszka Sándor, Péter Beáta, Varga Melinda** • Főmunkatárs: **Miklóssi Szabó István** • Szerkesztőségi titkár: **Péter Beáta** • Tördelés, korrekció: **Prima Press Kft.** • Szerkesztőség: RO-530211 Csíksszereda, Márton Áron utca 18. • Postai cím: Előretolt Helyőrség, RO-530220 Csíksszereda, OP 1, CP. (postaírók) 31. E-mail: office@eloretolthelyorseg.ro • ISSN 2601-8446, ISSN-L 2601-844 • www.helyorseg.ma • Támogató: **Emberi Erőforrások Minisztériuma** • Támogatáskezelő szervezet: **Petőfi Kulturális Ügynökség Nonprofit Zrt.**

képregény

HŐSEMBER
ÉS TRÖMPLI

ARANY TOROK

írta: Szabó Kriszta és Sárosi Máttyás
rajzolta: Sárosi Máttyás